

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Aneta Norská

Dědická smlouva jako nový institut občanského práva

Diplomová práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Dědická smlouva jako nový institut občanského práva vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 17. 12. 2015

Aneta Norská

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu JUDr. Václavovi Bednářovi, Ph.D., za jeho odborné vedení, které mi při sepisování této práce poskytnul.

Seznam použitých zkratk

NOZ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

OZ zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

ABGB Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch

ZGB Zivilgesetzbuch

BGB Bürgerliches Gesetzbuch

Obsah

Seznam použitých zkratek	4
Úvod	7
1. Dědické právo dle NOZ.....	9
1.1 Pojem dědického práva	10
2. Předpoklady dědění	12
2.1 Smrt zůstavitele.....	12
2.2 Existence pozůstalosti.....	13
2.3 Způsobilý dědic.....	14
2.4 Dědické tituly – závěť, zákon	15
2.4.1 Dědění ze závěti.....	15
2.4.2 Dědění dle zákona	20
2.5 Odkaz	23
2.6 Vydědění, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví.....	24
3. Dědická smlouva v NOZ.....	27
3.1 Pořizovací způsobilost a forma dědické smlouvy.....	28
3.2 Omezení věcného rozsahu a podmínky dědické smlouvy	31
3.3 Dispozice s majetkem za života zůstavitele.....	34
3.4 Neplatnost dědické smlouvy, její zrušení a zánik.....	37
3.5 Dědická smlouva mezi manžely	40
4. Dědická smlouva z pohledu technicko-praktického	42
5. Vývoj právní úpravy dědické smlouvy.....	45
5.1 Římské právo	45
5.2 ABGB - Všeobecný zákoník občanský	46
5.3 Občanský zákoník 1950.....	52
6. Zahraniční úprava dědické smlouvy – Švýcarsko	55
7. Závěr.....	57
8. Bibliografie.....	59
Literatura	59
Články v odborných časopisech	60
Právní předpisy.....	60
Ostatní.....	61
9. Shrnutí	62

Klíčová slova/Key words63

Úvod

Není tomu dlouho, co české občanské právo prošlo rozsáhlou rekodifikací, která poměrně široce zasáhla i oblast dědického práva. Autoři nové normativní úpravy zvolili k rekodifikaci přístup, který odpovídá ustáleným tradicím evropských právních řádů. Dle těchto přístupových hledisek je pro soukromou sféru nejdůležitější a nejcennější hodnotou svobodný člověk a jeho přirozené právo dbát o vlastní rozvoj a rozvoj své rodiny a o štěstí způsobem, který nepoškozuje jiné. Byl tedy přijat nový občanský zákoník, s účinností od 1. 1. 2014, který s sebou nese mnoho nových (případně též staronových) institutů, v oblasti dědického práva je to mimo jiné dědická smlouva. Institut dědické smlouvy už se na našem území vyskytoval. Bylo tomu tak v občanském zákoníku ČR z roku 1937, který byl inspirován rakouskou úpravou z roku 1811 (ABGB). Později byl však institut dědické smlouvy (a mnoho dalších) z naší úpravy vymýcen socialistickými zákoníky.

U dědické smlouvy jde o zásadní změnu, kterou zákonodárce klade důraz na zůstavitelovu (pořizovatelovu) vůli a poskytuje mu další možnost, jak naložit se svým majetkem pro případ smrti. Projevuje se zde princip autonomie vůle pořizovatele a jeho svobodná volba při volbě řešení svých majetkových záležitostí v případě smrti. Cílem práce je představení dědické smlouvy jako dědického titulu, který se objevuje v novém občanském zákoníku a který je ještě pořád našemu právnímu řádu a společnosti spíše neznámý. V rámci toho bude představen historický vývoj dědické smlouvy od římského práva po zákoníky 20. století. Nebude opomenut dosavadní občanský zákoník (OZ), který platil do konce roku 2013 a který je v některých kapitolách s novým občanským zákoníkem (NOZ) porovnáván. Aby byla problematika tohoto tématu ucelená, bude potřeba zmínit i další dědické tituly, kterými jsou závět' a zákon, určit jejich vzájemný vztah a současně s vývojem dědické smlouvy nastínit i vývoj těchto právních důvodů dědění.

Současná literatura k tomuto tématu se teprve rozvíjí. O dědické smlouvě pojednávají učebnice právních dějin (z dob kdy byl tento institut na našem území ještě platný), dále také učebnice nebo spíše příručky, které všeobecně vysvětlují nové instituty NOZ, ale většinou jde spíše o opis zákonného znění. Proto prameny, ze kterých budu čerpat informace, důležité pro tuto diplomovou práci, jsou samotné zákony, ke kterým sporadicky najdeme komentovaná znění, ale i odborné vědecké články.

V první kapitole této diplomové práce představím samotný pojem dědického práva, nastíním jeho současnou právní úpravu obecně v České republice a blíže se budu věnovat předpokladům dědění. Druhá kapitola pak bude obsahovat definice a charakteristiku

jednotlivých právních důvodů dědění, doplněna bude srovnáním závěti a dědické smlouvy. Jednotlivé právní důvody dědění jsou seřazeny od nejsilnějšího po nejslabší, kdy však dědická smlouva, dle úpravy NOZ, je podrobně rozebrána v samostatné následující třetí kapitole, která tvoří jádro této diplomové práce. Čtvrtá kapitola pojedná o pohledu na dědickou smlouvu z technické a praktické stránky. Bude zde rozebráno, jak dědická smlouva vzniká, kde se eviduje a také kolik přibližně zaplatíme za její pořízení. Pátá kapitola pak bude věnována historickému exkursu. Jedná se o vývoj právní úpravy dědické smlouvy od římského práva, přes významný Všeobecný občanský zákoník (ABGB), až po dosavadní (již neúčinnou) úpravu v zákoně č. 40/1964 Sb. Poslední kapitola bude obsahovat náčrt aktuální právní úpravy dědické smlouvy ve švýcarském občanském zákoníku (ZGB) a letmou komparaci některých ustanovení ZGB s NOZ.

1. Dědické právo dle NOZ

Příprava nového českého občanského zákoníku začala v roce 2000. Tehdejší ministr spravedlnosti, Otakar Motejl, se rozhodl, že československá osnova z roku 1937 (tedy ABGB, jehož mírnou revizi tato osnova sledovala) bude nejvhodnějším rekodifikačním základem, samozřejmě za současného přihlížení k novodobému stavu civilního práva a jeho vývoji v celkovém kontextu širšího mezinárodního okolí. *Spousta právních konstrukcí českého návrhu se sice z různých důvodů od rakouské kodifikace odchylují, ale její étos v úctě k lidské svobodě i v ohledu k těm, kdo se ocitají v pozici slabší strany a potřebují rozumnou ochranu, v návrhu zůstal.*¹ V novém občanském zákoníku je dědickému právu věnováno mnohem více pozornosti, než tomu bylo doposud. Karel Eliáš, vedoucí rekodifikační komise pro přípravu nového občanského zákoníku, v této souvislosti uvedl, že naše současná právní úprava dědictví se na první pohled odlišuje od standardních úprav náležejících do kontinentální evropské kultury.²

Jak už bylo nastíněno, právo dědické je odvětvím občanského práva, jehož právní úprava je v současné době zakotvena v zákoně č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* a to v části třetí v hlavě III., konkrétně §§ 1475 - 1720.

NOZ do dědického práva navrácí řadu institutů, které byly předchozími zákoníky opuštěny. Například jde o: obnovení institutu dědické smlouvy, manželské smlouvy o majetkovém režimu, náhradnictví, svěřenecké nástupnictví, vedlejší doložky v závěti, vzdání se dědictví, zřeknutí se dědického práva, zcizení dědictví, odkaz, nové formy rozdělení pozůstalosti. Mění se také postavení nepominutelného dědice, věřitelů a odpovědnost dědiců za zůstavitelovy dluhy.

Současné české dědické právo se od klasických úprav, náležejících do kontinentální evropské kultury, stále trochu odlišuje, nikoliv však tak zřetelně jako *zákon* č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník*, který byl účinný do konce roku 2013 (dále jen OZ). Německý občanský zákoník (BGB) upravuje dědické právo v § 1922 až 2385, Rakouský občanský zákoník (ABGB) v § 531 až 824 a Švýcarský občanský zákoník (ZGB) v člancích 457 až 640.³ Tyto zahraniční úpravy byly však v porovnání s českou (dnes už neúčinnou - rozsahem 27

¹ HRUŠÁKOVÁ, M. *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 11.

² ELIÁŠ, K. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad notam*. 2003, č. 5. s. 97-104.

³ DOBEŠOVÁ, L. a kol. *Meritum občanské právo. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 285.

paragrafů) o poznání širší. Tuto situaci však vyřešila nová kodifikace občanského práva, v současné době platná a účinná od 1. 1. 2014.

1.1 Pojem dědického práva

Smrtí fyzické osoby zaniká její právní subjektivita, tj. její způsobilost mít práva a povinnosti. Avšak osud těchto práv a povinností je odlišný – některá zanikají, jiná přetrvávají a přecházejí na další subjekty, tedy na právní nástupce zemřelé osoby. Tímto přechodem vzniká dědické nástupnictví neboli dědická sukcese. Téměř veškerá práva a povinnosti přecházejí na další subjekty (ať už fyzické osoby či právnické osoby) děděním, pouze nepatrná část přechází jinou cestou.⁴

Práva a povinnosti, která smrtí osoby obecně zanikají, jsou například: předkupní právo, právo z věcného břemene – osobní služebnosti (není-li rozšířeno na dědice), práva a povinnosti z rodiněprávních vztahů, právo, jehož obsahem bylo plnění, které bylo omezeno na osobu věřitele. U těchto práv a povinností, která naopak smrtí nezanikají, nezávisí na tom jestli nabyvatel splňuje předpoklady pro dědění, jde totiž o tzv. zvláštní sukcesí. Jde například o právo na ochranu osobnosti zemřelé osoby, právo na peněžité nároky zaměstnance vůči zaměstnavateli, právo na pojistné plnění z životního pojištění, nájemní právo k bytu, právo na peněžité nároky z nemocenského pojištění či sociálního zabezpečení.⁵

V objektivním smyslu je dědické právo souhrnem právních norem upravujících přechod majetkových práv a povinností zemřelé osoby na jeho právního nástupce (dědice). To, jakým způsobem tato práva a povinnosti přecházejí, na jaké osoby, na základě jakých právních titulů atd. určuje dědické právo hmotné.⁶

Dědickým právem ve smyslu subjektivním se rozumí souhrn práv (ale také povinností), které přibudou určité osobě, dle objektivního dědického práva, v důsledku smrti jejího předchůdce (zůstavitele). Subjektivní dědické právo je svou povahou absolutním právem (působí *erga omnes*), tedy lze jej prosadit proti každému a může přejít i na dědice původního dědice (tzv. transmise dědictví).⁷

⁴ MIKEŠ J.; ŠVESTKA J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Páté, jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 257.

⁵ Tamtéž, s. 258.

⁶ ELIÁŠ K. a kol.. *Občanský zákoník: Velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou, 1. svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 1125.

⁷ MIKEŠ J.; ŠVESTKA J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Páté, jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 258.

Dle NOZ, je dědické právo právem na pozůstalost nebo na poměrný díl z ní.⁸ Oproti dosavadní právní úpravě v OZ dochází k terminologickému rozlišení pojmů „pozůstalost“ a „dědictví“. Pozůstalost je celé jmění zůstavitele nebo jeho část v okamžiku jeho smrti a dědictvím je majetek, který z pozůstalosti skutečně připadne osobě, která je dědicem. Dědicem se rozumí osoba, které náleží dědické právo (§ 1475 odst. 3 NOZ). Naproti tomu se v NOZ obnovuje dřívější institut odkazovníka⁹, což je osoba, která má pohledávku na vydání (např. od dědice) určité věci z dědictví, není však dědicem.¹⁰

⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 1475 (Dále jen jako „NOZ“)

⁹ Odkaz je jednostranný úkon zůstavitele, kterým osoba získává pouze práva (např. majetek), nikoliv povinnosti (např. dluhy).

¹⁰ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 274.

2. Předpoklady dědění

Aby mohl na dědice přejít majetek po zůstaviteli, resp. aby mohl dědit, musí k tomu být splněny určité předpoklady. Tyto hlavní předpoklady jsou celkem čtyři a musí být splněny kumulativně, tedy současně. Předpoklady dědění dosavadní právní úpravy (OZ) a nynější právní úpravy (NOZ) jsou shodné, resp. jejich výčet – v obsahu a charakteru se však vyskytují rozdíly. Těmito předpoklady jsou:

- 1) Smrt zůstavitele
- 2) Existence pozůstalosti
- 3) Způsobilý dědic
- 4) Dědický titul¹¹

2.1 Smrt zůstavitele

Smrt člověka je právní skutečnost, na kterou se váže vznik, změna nebo zánik občanskoprávních vztahů čili je jedním z nezbytných předpokladů pro dědění. Dědictví se nabývá smrtí zůstavitele (§ 460 OZ). Smrtí zůstavitele vzniká dědici dědické právo, tedy právo na pozůstalost nebo poměrný díl z ní (§ 1475 NOZ). Rozhodná doba, kdy dědické právo dospěje, se může vázat i k dalším okolnostem a skutečnostem. U dědění ze zákona nabývá dědic své dědictví ihned zůstavitelovou smrtí, avšak dědí-li na základě dědické smlouvy nebo závěti, může být ona dospělost vázána na splnění podmínky, doložení času nebo povolání svěřeneckého nástupce.¹²

Úmrtí se prokazuje předepsaným způsobem – lékařskou prohlídkou mrtvého a následným vydáním úmrtního listu na matrice, jde o tzv. úřední zjištění smrti. Obecní úřad, který je pověřen vedením matrik oznámí smrt také soudu, v jehož obvodu k úmrtí došlo. Pokud není možné takto smrt určit, prohlásí soud osobu za mrtvou, zjistí-li její smrt jinak (např. osoba byla na palubě letadla, jehož pád nikdo nepřežil – tzv. důkaz smrti).¹³ Na návrh osoby, která na tom má právní zájem, prohlásí soud za mrtvého člověka, o němž lze mít důvodně za to, že zemřel – tzv. domněnka smrti (§ 71 odst. 1 NOZ).

¹¹ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 274.

¹² Tamtéž, s. 275.

¹³ MIKEŠ J., ŠVESTKA J., DVOŘÁK J. a kol. *Občanské právo hmotné 3. Páté, jubilejní aktualizované vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 257.

2.2 Existence pozůstalosti

Nyní, v NOZ, už jde o existenci pozůstalosti, kdežto v OZ šlo o existenci dědictví, což je pojem užší a tyto dva pojmy je tedy nutné odlišit. Na pozůstalost je nahlíženo z pozice zůstavitele a na dědictví z pohledu dědice – jde o tu část pozůstalosti, která mu připadne.¹⁴ Pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci. Ten, komu náleží dědické právo, je dědic a pozůstalost je ve vztahu k dědici dědictvím.¹⁵ To znamená, že do pozůstalosti nyní spadají i subjektivní práva a povinnosti, která se zakládají jen na osobních poměrech zemřelého, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny takovým způsobem, že to vede k určení či uspokojení nároku zásahem veřejné moci. Důsledkem toho do pozůstalosti přechází např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., pokud byla za života zůstavitele zažalována nebo uznána.¹⁶ Některé věci z pozůstalosti mohou přecházet na své právní nástupce jiným nástupnickým režimem (odkazem), pak je předmětem dědění zbývající část pozůstalosti.¹⁷

Pozůstalost se pojímá jako veškeré jmění zemřelého k okamžiku jeho smrti, tedy ta část, která může přejít na dědice jako na právního nástupce. Naproti tomu dědictví je z pozůstalosti to, co opravdu získává jako jmění osoba, která je dědicem.¹⁸

Novinkou v dědickém právu je tzv. soupis pozůstalosti, který se provádí za situace, kdy si dědic toto právo vyhrazuje. Jde o určení pozůstalostního jmění a čisté hodnoty majetku v době zůstavitelovy smrti.¹⁹ Toto výhradní právo musí dědic uplatnit do jednoho měsíce od doby, kdy jej o tom soud vyrozumí (z důležitých důvodů může být tato lhůta prodloužena).²⁰ Zemřelý nemůže toto právo – soupis pozůstalosti dědici odejmout (a on se ho nemůže vzdát), a pokud se tohoto práva vzdají signatáři dědické smlouvy, nebude k tomu přihlíženo.²¹ Zavedením soupisu pozůstalosti bylo zesíleno postavení zůstavitelových věřitelů. Pokud by tento soupis proveden nebyl, odpovídal by dědic věřitelům veškerým svým majetkem. Tato

¹⁴ BEZOUŠKA P., PIECHOWICZOVÁ L.. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013, s. 196.

¹⁵ NOZ § 1475.

¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 3. 2. 2012, s. 358. (Dále jen jako „Důvodová zpráva“)

¹⁷ HURDÍK J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 276.

¹⁸ Důvodová zpráva s. 358.

¹⁹ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 276

²⁰ NOZ § 1675.

²¹ NOZ § 1674 odst. 1.

odpovědnost platí i pro případ, že by dědic do soupisu pozůstalosti vědomě neuvedl některé předměty a věřiteli by se zdařilo prokázat jejich existenci.²²

2.3 Způsobilý dědic

Aby mohl být uskutečněn přechod práv a povinností na dědice, je nutné, aby k tomu byl daný subjekt způsobilý. Dědicem se může stát člověk (fyzická osoba), právnická osoba²³ a také stát.

Způsobilost člověka být dědicem počíná obecně jeho narozením a končí jeho smrtí. Na dítě, které je v lůně matky (*nasciturus*), se hledí jakoby narozené bylo, pokud to vyhovuje jeho zájmům. Platí zde vyvratitelná právní domněnka – má se za to, že se dítě narodilo živé. Pokud se však živé nenarodilo, hledí se na něj jakoby nikdy nebylo.²⁴

Člověk se během svého života může stát i dědicky nezpůsobilým. Okolnosti, za kterých se osoba může být dědicky nehodná (*incapacitas*) jsou uvedeny v § 1481 NOZ: „Z dědického práva je vyloučen, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle zůstaviteli překazil nebo jeho poslední pořízení zatajil, zfalšoval, podvrhl, úmyslně zničil, ledaže mu zůstavitel tento čin výslovně prominul.“

Samotná podstata dědické nezpůsobilosti zůstává stejná s předchozí úpravou, avšak jisté změny jsou zde hlavně v rozšíření výslovných důvodů. Byl rozšířen okruh osob, vůči kterým může být namířen trestný čin dědice o předky a potomky (předtím jen děti a rodiče), dále je specifikováno ono zavrženíhodné jednání dědice proti projevu poslední vůle (dříve se tento výklad dovozoval z judikatury soudů) a také projev prominutí činu musí zemřelý učinit výslovně.²⁵ Slovní spojení „čin povahy úmyslného trestného činu“ se zde nově objevuje proto, aby mohly být z tohoto úmyslného jednání postiženy i osoby, které nejsou trestně odpovědné.²⁶

Dědicky nehodným se nyní může stát manžel zemřelého, dopustil-li se vůči zesnulému manželovi činu domácího násilí, a to jako dědic ze zákona. Řízení o rozvod manželství však

²² HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 276

²³ O problematice právnických osob jako (smluvního) dědice blíže kapitola 3.

²⁴ NOZ § 25.

²⁵ BĚLOHLÁVEK, A. J.; ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 475.

²⁶ Důvodová zpráva s. 362.

musí být zahájeno na návrh zůstavitele a stále ještě probíhat v den jeho smrti. Také rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti, protože ji nebo její výkon zneužíval či jinak závažně zanedbával, je vyloučen z dědického práva ze zákona po svém dítěti.²⁷

2.4 Dědické tituly – závěť, zákon

Aby mohlo k nabytí dědictví vůbec dojít, musí dědici svědčit některý z dědických titulů. Dědí se na základě dědické smlouvy, ze závěti nebo ze zákona. Tyto důvody mohou působit i vedle sebe.²⁸ Změnou oproti dosavadní úpravě OZ je jednak v tom, že se mezi tituly vrací dědická smlouva a také v tom, že jsou dědické tituly řazeny podle jejich právní síly. Tímto je posílena zásada volnosti zůstavitele ve volbě dědice.²⁹

V této podkapitole bude věnována pozornost pouze dědění ze závěti a ze zákona. Dědické smlouvě je věnována kapitola následující.

2.4.1 Dědění ze závěti

Závěť (poslední vůle, poslední pořízení, testament) je vedle dědické smlouvy a dovětku jedním z pořízení pro případ smrti.³⁰ Závěť je jednostranným, formálním a odvolatelným projevem vůle zemřelého o tom, komu má po jeho smrti zanechaný majetek či alespoň podíl nebo odkaz připadnout. Jedná se o absolutně osobní úkon, proto není možné, aby byl proveden v zastoupení (zákonným zástupcem zůstavitele) nebo na základě plné moci. Záleží tedy pouze na pořizovateli poslední vůle, kterou osobu pověří svým dědicem a toto oprávnění nemůže převést na jinou osobu.³¹

Zůstavitelova vůle musí být pravá, vážná a prostá omylu – platí pro ni obecné náležitosti jako o právním jednání. Závěť se stává neplatnou, pokud není možno určit datum jejího vyhotovení anebo pořídil-li zemřelý větší počet závětí, které si odporují. Pokud nastanou při výkladu závěti nejasné otázky, je třeba je vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zemřelého.³²

Způsobilost zřídit popřípadě zrušit testament má člověk, který je svéprávný. Plnou svéprávnost nabývá osoba zletilostí, což je dosažením osmnácti let věku. Osoby jsou

²⁷ NOZ § 1482.

²⁸ NOZ § 1476.

²⁹ Důvodová zpráva s. 359.

³⁰ NOZ § 1491.

³¹ MIKEŠ, J.; ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné 3*. Páté, jubilejní aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 271.

³² NOZ § 1494.

nezpůsobilé z důvodu nedostatečného věku nebo také jsou-li stíženy duševní chorobou.³³ Nezletilý, který dovršil patnácti let, může závěť pořídit bez souhlasu zákonného zástupce, jen učiní-li tak formou veřejné listiny.³⁴ I když nezletilí nemají plnou svéprávnost, jsou způsobilí k úkonům svou povahou přiměřené k jejich rozumové a volní vyspělosti.³⁵ Také osoba, která je ve svéprávnosti omezena, v důsledku nepříznivého zdravotního stavu, může pořizovací způsobilost získat, pokud se uzdravila do té míry, že je schopna projevit vlastní vůli, a to pořízením v jakékoliv formě.³⁶ Za přísnějších pravidel mohou pro případ smrti pořizovat i osoby, které byly omezeny ve svéprávnosti, jak blíže uvádí § 1528 NOZ.

Formu pořízení závěti lze rozdělit na soukromou a veřejnou, obě pouze v písemném provedení. Holografní závěť (soukromá) je celá napsaná a podepsaná vlastní rukou zemřelého, a to beze svědků. Závěť alografní lze rozdělit na obecnou a zvláštní. Obecná je ta, kterou zůstavitel sepíše jakkoliv, jen ne vlastní rukou, ale jeho vlastní rukou musí být podepsána a před dvěma současně přítomnými svědky musí být prohlášeno, že listina obsahuje jeho poslední vůli.³⁷ Zvláštní alografní závěť je předepsána pro osobu, která je nevidomá, se smyslovým postižením a nemůže-li číst nebo psát. Tato závěť se řídí zvláštním režimem³⁸ se svědky a projevem, že jde o zůstavitelovu poslední vůli.

Ve shodě s úpravou v dosavadním OZ, může i nyní ve formě veřejné listiny pořídit závěť kdokoliv svéprávný, ale také osoby starší patnácti let.³⁹ Veřejnou se rozumí listina, která je vydána orgánem veřejné moci, v jeho mezích a pravomoci nebo listina, která je za veřejnou prohlášena zákonem.⁴⁰ Nejčastěji je používána forma notářského zápisu. Ten, kdo testament (či dědickou smlouvu) veřejnou formou sepisuje - notář, se musí přesvědčit, že zůstavitel svou vůli činí s rozvahou, vážně a bez donucení.⁴¹

Svědkiem závěti se může stát pouze osoba, která na obsahu závěti nemá žádný zájem, zná jazyk, v němž je poslední vůle sepsána a která není nijak smyslově postižená. Svědkem však nemůže být: dědic, odkazovník, osoba blízká odkazovníku či dědici a zaměstnanec

³³ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 282.

³⁴ NOZ § 1526.

³⁵ NOZ § 31.

³⁶ NOZ § 1527.

³⁷ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 283.

³⁸ Více v § 1534 – 1535 NOZ.

³⁹ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 284.

⁴⁰ NOZ § 567.

⁴¹ NOZ § 1538.

dědice nebo odkazovníka.⁴² Vykonavatelé závěti, pisatel, čítatel, tlumočník nebo úřední osoba musí splňovat totožné požadavky, které musí splňovat svědci.⁴³

Úprava předválečná, ale také zákoník švýcarský, německý, polský, rakouský, francouzský, nizozemský a italský obsahují úpravu tzv. privilegovaných závětí a nyní se k nim připojuje i náš NOZ.⁴⁴ Nově tedy zákon nezapomíná ani na stav, kdy v nějaké námi nezaviněné mimořádné situaci nemůžeme napsat závěť tak, aby byla platná. V těchto několika případech (jedná se o závažné životní situace) existují takzvané úlevy při pořizování závěti.⁴⁵ Při těchto (celkem) čtyřech zvláštních událostech není oproti normálnímu stavu dodržena forma pořizování závěti - je změněna a přizpůsobena dané situaci, ve které se osoba, která chce závěť pořídit, nachází.

A jak lze závěť zrušit? Nynější úprava vychází z OZ. Zůstavitel má právo závěť nebo její jednotlivá ustanovení kdykoliv zrušit, a to odvoláním testamentu nebo pořizováním nového (pozdějšího data).⁴⁶

Odvolat závěť je možné dvěma způsoby, a to výslovně nebo konkludentně (mlčky). Výslovně lze poslední vůli odvolat pouze tehdy, pokud má odvolání formu předepsanou pro pořizování závěti, což znamená za stejných podmínek, jako byla samotná závěť napsána. Mlčky ji lze odvolat zničením listiny, na které je poslední pořizování zaznamenáno. Je však třeba, aby zůstavitel zničil všechny stejnopisy závěti.⁴⁷ Při konkludentním odvolání závěti je k naplnění pravé vůle podstatné, aby zůstavitel měl nepochybný úmysl ji zrušit. NOZ pamatuje i na situaci, kdy zůstavitel sepíše nový testament, ale ten starý nezničí a uchová jej. Když se pak po nějaké době rozhodne, že novou závěť odvolá, platnou se stane zase ta stará, jakoby nikdy nebyla zrušena. Zůstavitel nemůže prohlásit nebo do posledního pořizování napsat, že veškerá jeho další budoucí pořizování nebudou platná nebo že je bude muset udělat jen určitou formou.⁴⁸

K porovnání závěti a dědické smlouvy jsem pro lepší přehlednost vytvořila následující tabulku:

⁴² HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 284.

⁴³ NOZ § 1541.

⁴⁴ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 284.

⁴⁵ BEZOUŠKA, P.; PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013, s. 205.

⁴⁶ NOZ § 1575.

⁴⁷ NOZ § 1578 odst. 1.

⁴⁸ NOZ § 1580, 1581.

Dědická smlouva	Závěť
2stranné právní jednání => 2 smluvní strany	1stranné právní jednání
Nelze 1stranně změnit ani zrušit	Lze kdykoliv 1stranně změnit či zrušit
Forma notářského zápisu (veřejná listina)	Forma holografní či alografní (soukromá listina) nebo notářský zápis (veřejná listina)
Zletilost a svéprávnost pořizovatele (popř. souhlas opatrovníka)	Osoby starší 15 let mohou pořídit formou notářského zápisu
Rozsah: jen 3/4 pozůstalosti	Celá pozůstalost
Bezáplatná i úplatná	Bezáplatná
Neplatná DS může být považována za závěť	Při neplatnosti se postupuje dle zákona
Podmínky v DS se řídí obecnými ustanoveními o smlouvách	Podmínky v závěti se řídí dle ustanovení o závěti

Absolutní novinkou je, že pokud zůstavitel závěť pořídl formou veřejné listiny, má právo přijít a kdykoliv požadovat její vydání z notářské úschovy. Uložený testament nelze vydat jiné osobě, než zůstaviteli. Pokud bude takto závěť vydána, musí být osoba poučena, že se tímto vydáním považuje za odvolanou. Pokud by tedy daná osoba chtěla mít nadále své záležitosti pro případ smrti vyřešené, musí pořídit novou závěť, popřípadě dědickou smlouvu či odkaz.⁴⁹

2.4.1.1 Vedlejší ustanovení v závěti

Dosavadní právo neumožňovalo zůstaviteli klást do závěti dědicům příkazy či podmínky, čímž bývala omezena jeho svoboda. NOZ se vrací k tomu, co je v Evropě i ve světě standardní.⁵⁰ Do závěti lze nyní kromě běžného uvedení, komu a co odkazujeme napsat i další doložky. Obecně lze říct, že si teď do poslední vůle může zůstavitel napsat, co chce. Avšak samozřejmě i zde platí jistá omezení (např. nikdy nelze dědici uložit, aby uzavřel či neuzavřel manželství, případně v manželství setrvat nebo jej zrušit). Testament tedy může, dle nového občanského zákoníku, obsahovat vedlejší ustanovení (doložky, doplňky) v podobě:

- podmínky,

⁴⁹ ŠEVČÍK, L.; KINCL, M.; WELLECH, E.; PŠENKO, R. *Vyznejte se v novém občanském zákoníku*. Brno: BizBooks, 2013, s. 82.

⁵⁰ BEZOUŠKA, P.; PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013, s. 206.

- doložení času,
- příkazu.

Zůstavitel může připojit k závěti podmínku, jež směřuje ke konání dědice nebo odkazovníka. Jedná-li se o jednání, které je možno opakovat, musí být vykonáno (ať už poprvé nebo po několikáté) až po smrti zůstavitele. Jako příklad podmínky lze uvést: obhospodařování zahrady, péče o zvíře, zaplacení lázeňského pobytu babičce – jedná se tedy o podmínky odkládací. Je-li odkládací podmínka nemožná, je v tomto bodě neplatná. K nemožné rozvazovací podmínce se nepřihlíží, hledí se na ni, jako by nebyla uvedena.⁵¹

Doložením (stanovením) času může zůstavitel budoucímu dědici či odkazovníkovi omezit právo. Není-li jisté, zda onen čas nastane, hledí se na dané právo jako na podmíněné.⁵² Dědic (odkazovník) může své právo nabýt buď na určitou omezenou dobu např. na 1 rok, anebo může své právo nabýt později, než smrtí zůstavitele, např. rok po smrti.

Vedle doložení času a podmínky, je další klauzulí v závěti příkaz, popřípadě i zákaz. Zůstavitel může svou poslední vůli omezit i tím, že dědici nařídí, aby se zanechaným majetkem nebo s jeho částí nakládal určitým způsobem nebo aby něco konal či opominul.⁵³ Odkáže-li zemřelý někomu něco s připojením příkazu, tak se příkaz posuzuje jako rozvazovací podmínka. Pokud tedy příkaz nebude proveden, zůstavení (odkázání) určitého práva či věci bude zmařeno, neprojevil-li zemřelý svou vůli jinak.⁵⁴ Zákaz směřující k dědici (obtěžnému), aby zděděnou věc zcizil (např. prodal) nebo zatížil (např. zastavil) musí být omezen jen na nějakou určitou rozumnou dobu a odůvodněn vážným zájmem, hodným právní ochrany, jinak může soud na návrh obtěženého rozhodnout, že se k zákazu nepřihlíží. Když nelze příkaz splnit úplně přesně, musíme být splněn aspoň přibližně. Pakliže příkaz nelze provést vůbec, získá i tak dědic co mu bylo určeno, nestanovil-li zůstavitel jinak.⁵⁵ Pokud by zemřelý v testamentu přikázal dědici, aby někomu vydal část majetku nebo určitou věc, jednalo by se o odkaz nikoliv příkaz.

Jako další vedlejší doložky v závěti se mohou objevit klauzule o vykonavateli závěti a správci pozůstalosti. Tyto instituty jsou upraveny v §§1553 – 1560.

⁵¹ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 286 - 287.

⁵² NOZ § 1564.

⁵³ Důvodová zpráva s. 392.

⁵⁴ NOZ § 1569 odst. 1.

⁵⁵ ŠEVČÍK, L.; KINCL, M.; WELLECH, E.; PŠENKO, R. *Vyznejte se v novém občanském zákoníku*. Brno: BizBooks, 2013, s. 80.

2.4.2 Dědění dle zákona

Dědická posloupnost daná zákonem nám určuje, kdo má po smrti zůstavitele dědit. Rodinné příslušníky, ať už blízké či vzdálenější, rozděluje do několika dědických skupin (tříd). Dřívější OZ upravoval čtyři dědické třídy, dnes je jich však šest – čili došlo i k nárůstu počtu možných dědiců. Dědění dle zákona nastává až jako poslední možnost a jedná se tedy o nejslabší dědický titul. To znamená, že při dědění ze zákona půjde pouze o ten majetek, jehož „osud“ nebyl upraven ještě za života zůstavitele dědickou smlouvou, závětí či odkazem. Zákonná posloupnost se použije také v případech, kam např. závěť či jiný institut už nedosahuje.

Pokud neexistuje zákonný dědic nebo pokud dědictví nenabude, stanou se dědici odkazovníci podle poměru hodnot svých odkazů. Odkazovník se pak považuje za dědice a výše jeho dědického podílu se určí poměrně, podle výše odkazu. Není-li vůbec žádný dědic (ani dle zákonné posloupnosti), tak dědictví připadne státu – na který se, nově, hledí jako na zákonného dědice.⁵⁶ Stát takto dědictví nabývá jako odumrlý a nemůže dědictví odmítnout, nemá ani právo na odkaz. Jako jiní dědicové má stát, z důvodu možného zatížení dědictví dluhy, právo žádat o soupis pozůstalosti.⁵⁷

A nyní k dědickým třídám. Jak už bylo řečeno, jejich počet byl rozšířen na celkem šest skupin. První tři třídy jsou velmi podobné dosavadní úpravě.

V první skupině dědí zůstavitelovy děti a jeho manžel, každý z nich rovným (stejným) dílem. Pokud některé dítě nedědí, nabývají jeho podíl jeho děti (vnoučata zůstavitele) a to stejným dílem. To samé platí o vzdálenějších potomcích téhož předka.⁵⁸ Takto je nově formulováno tzv. právo reprezentace, což znamená, že pokud z nějakého důvodu některé z dětí (např. syn) nedědí, nedochází k přírůstku (akrescenci) po jeho uvolněním dědickém podílu k podílu jiného dědice této skupiny (např. k dceři či manželce). Naopak, tento uvolněný podíl přechází na jeho děti (vnouče) a není-li jich, tak na další potomky v sestupné linii (pravnoučata atd.). Pokud nedědí žádné z dětí, nemůže manžel v první třídě dědit sám, čili nedědí vůbec a musí nastat postup dle druhé dědické skupiny.⁵⁹ Z první třídy byl vyřazen registrovaný partner a to z důvodu obav o politickou průchodnost zákona. Avšak díky § 3020 NOZ se tam zase vrací, protože ustanovení části první, třetí a čtvrté NOZ, o manželství

⁵⁶ NOZ § 1634.

⁵⁷ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 291.

⁵⁸ NOZ § 1635.

⁵⁹ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 292.

a o právech a povinnostech manželů, platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů.⁶⁰

Pokud dle první třídy nedědí potomci zemřelého (ať už z důvodu zřeknutí se dědictví či proto, že byly vyděděny)⁶¹, ve druhé třídě dědí manžel, rodiče zůstavitele a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele (např. protože se sami nemohli žít). Dědici této druhé skupiny dědí stejným dílem, manžel však vždy nejméně polovinu pozůstalosti.⁶² Tuto podmínku tzv. spouštějící osoby nejčastěji splňuje přítelkyně či přítel zemřelého anebo jeho nevlastní děti.⁶³

Stane-li se, že nedědí manžel ani žádný z rodičů zemřelého, dědí ve třetí skupině stejným dílem sourozenci zůstavitele a spouštějící osoba (která splňuje podmínky z druhé skupiny). Pokud nedědí některý ze sourozenců, nabývají jeho podíl stejným dílem jeho děti⁶⁴ (neteře či synovci zůstavitele), a tímto opět dochází k uplatnění principu reprezentace. Vyskytuje se však rozdíl mezi první dědickou třídou a touto třetí. V první skupině princip reprezentace sahá až k potomkům - tzn. děti, vnoučata, pravnoučata atd., kdežto ve třetí skupině pouze k dětem sourozenců zemřelého.

Nenajde-li se nikdo, kdo by dědil dle třetí skupiny, tak ve čtvrté třídě dědí stejným dílem prarodiče zůstavitele.⁶⁵ Nově však v této skupině nedědí i strýcové a tety zemřelého (jsou povoláni až v šesté třídě), tedy není uplatněn tzv. graduální princip. Všichni prarodiče dědí rovným dílem, tedy každý (pokud ještě všichni žijí) jednu čtvrtinu, pokud se však některý podíl uvolní (nemá jej kdo zdědit), přiroste ostatním osobám ve skupině poměrně, uplatní se tedy princip akrescence.⁶⁶

Pokud dle čtvrté skupiny není dědice, přichází na řadu skupina pátá. Zde dědí prarodiče rodičů zůstavitele⁶⁷, což jsou prababičky a pradědečci, může se tedy jednat až o osm lidí. Obě dvojice (prarodiče otce a prarodiče matky) se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá. Když nedědí jednotlivý člen dvojice (tj. prababička či pradědeček), připadne jeho

⁶⁰ BEZOUŠKA, P.; PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013, s. 212.

⁶¹ ŠEVČÍK, L.; KINCL, M.; WELLECH, E.; PŠENKO, R. *Vyznejte se v novém občanském zákoníku*. Brno: BizBooks, 2013, s. 92.

⁶² NOZ § 1636.

⁶³ ŠEVČÍK, L.; KINCL, M.; WELLECH, E.; PŠENKO, R.. *Vyznejte se v novém občanském zákoníku*. Brno: BizBooks, 2013, s. 92.

⁶⁴ NOZ § 1637.

⁶⁵ NOZ § 1638.

⁶⁶ BEZOUŠKA, P.; PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013, s. 212.

⁶⁷ NOZ § 1639 odst. 1.

uvolněná osmina (tzn. polovina jejich párové čtvrtiny) druhému členu. Pokud nedědí celá dvojice (ani prababička ani pradědeček), připadne tato uvolněná čtvrtina druhé dvojici téže strany (větev otce či matky). Nedědí-li ani jedna dvojice téže strany, připadne dědictví dvojicím druhé strany ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadá přímo. Tyto situace nenastávají v praxi příliš často, avšak nejsou nereálné.⁶⁸

Jako ve všech předešlých skupinách, tak i tato poslední, šestá nastává, nedědí-li nikdo z předchozí, páté třídy. V této skupině jsou k dědictví povolány děti dětí sourozenců zůstavitele (což jsou vnoučata od zůstavitelova sourozence) a děti prarodičů zůstavitele (strýc, teta), každý stejným dílem. Pokud nedědí některé z dětí prarodičů zemřelého, dědí jeho děti (tj. bratřanci a sestřenice).⁶⁹

Novinkou je také stanovení přesného pravidla pro několikeré příbuzenství, čili je-li někdo se zemřelým příbuzný z několika stran, pak se mu má dostat podíl z každé strany.⁷⁰

Stejně jako zákon, tak ani já, nemohu opomenout nepominutelného dědice (dle úpravy OZ nazýván jako neopominutelný dědic), kterému náleží z pozůstalosti povinný díl.⁷¹ Tímto nepominutelným dědicem jsou děti zůstavitele, a pokud ony samy dědit nemohou, tak budou dědit jejich potomci. Být nepominutelným dědicem znamená, že i kdyby na danou osobu zůstavitel v závěti či v jiném pořízení pro případ smrti zapomněl, stejně se jí musí dostat jejího povinného podílu.

Existují tedy dva druhy podílů na pozůstalosti. Jsou to dědické podíly a povinné podíly. Základní odlišností mezi nimi je to, že dědický podíl v sobě může zahrnovat ten povinný podíl. Dědickým podílem je vše co má daný dědic zdědit, a je nerozhodné, zda je dědic nepominutelný či jiný. Naopak povinný podíl funguje jako určitá jistota a zároveň i ochrana pro nepominutelné dědice, že na ně po zemřelém rodiči zbude nějaký majetek.⁷² Konkrétně je nově výše povinného podílu alespoň tři čtvrtiny pro nezletilého a alespoň čtvrtina pro zletilého dědice z jejich zákonného dědického podílu.⁷³ Důležité je, že tento podíl už nesmí být dále zatížen, např. podmínkami či pododkazem⁷⁴. Pro stanovení povinného

⁶⁸ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 293.

⁶⁹ NOZ § 1640.

⁷⁰ NOZ § 1641.

⁷¹ NOZ § 1642.

⁷² ŠEVČÍK, L.; KINCL, M.; WELLECH, E.; PŠENKO, R... *Vyznejte se v novém občanském zákoníku*. Brno: BizBooks, 2013, s. 94.

⁷³ NOZ § 1643 odst. 2.

⁷⁴ Pododkaz je odkaz, ve kterém se odkazovníku nařizuje, aby on sám splnil další odkaz.

podílu je třeba majetek v pozůstalosti sepsat a odhadnout. Dluhy a závady, které na majetku zemřelého vázly již v době jeho smrti, se od hodnoty odečtou.⁷⁵

2.5 Odkaz

Odkaz (legát, *legatum*) je novou možností, jak může osoba po své smrti s majetkem naložit. Revoluční je v tom, že se zde neuplatňuje princip univerzálního dědického nástupnictví, dle kterého dědic získává nejen majetek, ale i dluhy zůstavitele. Odkazovníka však nezatěžuje povinnost přispět na úhradu zůstavitelových dluhů, jelikož odkazem resp. příkazem zůstavitele má odkazovník obdržet od dědice (nebo i jiné osoby) pohledávku na vydání určité věci, popřípadě jedné či několika věcí určitého druhu, nebo zřízení určitého práva. Může tedy získat pouze práva (majetek), nikoliv povinnosti (dluhy).⁷⁶

Odkazovník není dědicem, což znamená, že nevstupuje do dědického řízení a neúčastní se jej. Účelem a výhodou odkazu tak je zrychlení a zjednodušení dědického řízení a také poskytnutí co největšího prostoru pro vůli zůstavitele rozhodovat o osudu svého majetku po smrti. Odkazem lze také zajistit, aby určitý dědic danou věc nezdědil, a ta potom zůstane zákonným dědicům.⁷⁷ Prakticky odkaz funguje tak, že zůstavitel odkáže odkazovníkovi nějakou věc, např. prsten a po jeho smrti musí být dědicem prsten vydán (i přesto že by si jej raději nechal sám) odkazovníkovi.

Aby nedocházelo ke zneužívání odkazů, k poškozování dědiců či věřitelů zemřelého, je množství majetku, které lze takto odkázat zákonem omezeno a to tak, že každému dědici musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň jedna čtvrtina, odkazy nezatížená. Pokud by však bylo dědictví zatíženo odkazy více, má dědic právo (které však musí uplatnit) na poměrné zkrácení odkazu.⁷⁸ A pokud nemohl být uspokojen věřitel, tak se odkazy poměrně sníží.⁷⁹

NOZ upravuje několik typů odkazů (odkaz věcí určitého druhu, odkaz určité věci, odkaz pohledávky) a také splatnost odkazů. Není-li projevna jiná vůle zemřelého, tak v zásadě platí, že odkaz jednotlivých věcí z pozůstalosti a odkaz práv vztahujících se k takovým věcem může odkazovník požadovat ihned, jiné odkazy jsou však splatné za jeden rok po smrti zůstavitele. U odkazu věci určitého druhu (např. jeden ze sbírky obrazů) se může

⁷⁵ NOZ § 1655.

⁷⁶ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 81.

⁷⁷ BEZOUŠKA, P.; PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013, s. 208.

⁷⁸ NOZ § 1598.

⁷⁹ NOZ § 1631.

stát, že taková věc již v pozůstalosti nebude – pak odkaz pozbývá platnosti. Pokud však zůstavitel přímo nestanoví, že odkaz má pocházet z jeho majetku, musí jej osoba obtížená odkazem pro odkazovníka obstarat. Navíc odkaz peněz zavazuje osobu obtíženou odkazem k jejich vyplacení, ať již hotové peníze v pozůstalosti jsou, nebo ne.⁸⁰

Zůstavitel může jako odkaz určit i věc, která je ve vlastnictví jiné osoby, ale pouze dědice či odkazovníka. Odkáže-li zůstavitel úplně cizí věc, nepřihlíží se k tomu.⁸¹ Ke snadnějšímu pochopení lze uvést následující příklad: Paní Nováková má dvě kamarádky Jitku a Zdenku. Jitka má ve svém vlastnictví vzácnou vázu, kterou by si přála paní Zdenka, jíž by se hodila do její sbírky váz. Paní Nováková ve své závěti ustanoví přítelkyni Jitku dědičkou celého svého majetku, jež několikanásobně převyšuje hodnotu Jitčiny vázy. Přitom však v závěti zřídí odkaz, kterým přikáže Jitce vydat Zdence onu vázu. Jitka má tak dvě možnosti: buď přijme dědictví a vázu Zdence vydá nebo dědictví odmítne a vázu si ponechá.

Odkaz může zřídit jen osoba, která je způsobilá pořídit závěť. Pokud se ovšem budou odkazovat předměty malé hodnoty, pak k nim může zřídit odkaz i osoba bez testamentární způsobilosti.⁸²

V případě, že se zůstavitel rozmyslí a bude chtít odkaz zrušit, má několik možností. Odkázal-li nějakou věc, tak odkaz zruší tím, že věc zničí, nebo se jí zbaví jinak – nezáleží, jestli ji prodá, daruje či zahodí. Dále lze odkaz zrušit tak, že zůstavitel věc změní takovým způsobem, že se z ní stane věc jiná. Odkaz pohledávky zanikne, pokud zůstavitel své peníze na dlužníkovi vymůže a vybere si je.⁸³

2.6 Vydědění, odmítnutí dědictví a vzdání se dědictví

Kromě dědické nezpůsobilosti, existují i další důvody, proč se osoba dědicem nestane, ačkoliv je dědicky způsobilá. Takto se děje ve třech případech a to při vydědění, odmítnutí dědictví a při vzdání se dědictví.

K vydědění (*exhereditatio*) je potřeba aktivního jednání zůstavitele, kterým (z důvodů stanovených zákonem) potencionálního dědice vydědí z jeho práva na povinný díl, popřípadě jej může v jeho právu zkrátit. Vydědit lze jen neopominutelného dědice a to z taxativně daných důvodů uvedených v § 1646 odst. 1 písm. a) až d). Vydědění se od dědické

⁸⁰ BEZOUŠKA, P.; PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013, s. 208.

⁸¹ ŠEVČÍK, L.; KINCL, M.; WELLECH, E.; PŠENKO, R. *Vyznejte se v novém občanském zákoníku*. Brno: BizBooks, 2013, s. 88.

⁸² NOZ § 1595.

⁸³ ŠEVČÍK, L.; KINCL, M.; WELLECH, E.; PŠENKO, R. *Vyznejte se v novém občanském zákoníku*. Brno: BizBooks, 2013, s. 94.

nezpůsobilosti odlišuje tím, že se automaticky vztahuje i na potomky vyděděného, neprojeví-li zemřelý svou vůli jinak. Nově také může být neopominutelný dědic vyděděn, pokud je zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, až vzniká obava, že nezachová povinný díl pro své potomky. Zde však zemřelý musí povinný díl zůstatit dětem tohoto zadluženého či marnotratného dědice, a pokud nežijí, tak jejich potomkům.⁸⁴ Prohlášení o vydědění nebo jeho změnu lze učinit shodným způsobem, jakým lze pořídit závět'. Obdobné pravidlo se uplatní také pro zrušení tohoto prohlášení.⁸⁵ Na rozdíl od úpravy dřívější nemá zemřelý povinnost uvést důvod vydědění výslovně.⁸⁶

V případě, že dědic nemá o případné dědictví zájem, může jej odmítnout – to je projevem jeho autonomní vůle. Smluvní dědic tímto právem nedisponuje, pokud to bylo vyloučeno v dědické smlouvě.⁸⁷ Neopominutelný dědic může dědictví odmítnout s výhradou povinného podílu.⁸⁸ Na dědice, který dědictví odmítl se hledí, jako by jej nikdy nenabyl.⁸⁹ Způsob odmítnutí se v nové a staré úpravě neliší. Je vyžadováno výslovné prohlášení vůči soudu a to ve lhůtě jednoho měsíce ode dne, kdy soud dědice vyrozuměl o jeho dědickém právu, o jeho právu dědictví odmítnout a o následcích. Uplynutím lhůty k odmítnutí dědictví, dědici právo - odmítnout dědictví, zaniká. Takovýto projev dědicovy vůle nelze vzít zpět.⁹⁰

Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele, avšak pod podmínkou, že ho dědic v dané lhůtě neodmítne. Pokud jej tedy neodmítl, náleží mu toto právo jako jeho vlastnictví, což znamená, že s ním může libovolně nakládat, dokonce jej i zcizit.⁹¹ NOZ tak zavádí další nový institut - vzdání se dědictví. Podstatou je vzdání se vlastní části dědictví ve prospěch jiného dědice (tzv. obmyšlený) popřípadě dědiců, a ten (ti) s tím musí souhlasit. Pokud obmyšlený nesouhlasí, ke vzdání se nepřihlíží. Vzdání se dědictví musí proběhnout před soudem v řízení o dědictví.⁹² Tato změna v subjektech se však nedotkne práv třetích osob, především pak věřitelů.⁹³ Pokud dědic, který se dědictví vzdal, byl obtížen příkazem, nařízením odkazu nebo

⁸⁴ NOZ § 1646 a 1647.

⁸⁵ NOZ § 1649.

⁸⁶ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 278.

⁸⁷ Tamtéž.

⁸⁸ NOZ § 1485 odst. 1.

⁸⁹ NOZ § 1486.

⁹⁰ BĚLOHLÁVEK, A. J.; ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, s. 475.

⁹¹ Důvodová zpráva s. 367.

⁹² NOZ § 1490 odst. 1.

⁹³ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 279.

jiným opatřením, které dle vůle zemřelého má splnit pouze on osobně, nezbavuje se vzdáním se dědictví své povinnosti toto opatření splnit.⁹⁴

⁹⁴ NOZ § 1490 odst. 2.

3. Dědická smlouva v NOZ

Nynější občanský zákoník zavádí absolutní novinku v oblasti dědického práva, kterou je dědická smlouva (*pactum successorium*). Ve své podstatě jde spíše o staronový dědický titul, jelikož naše právo jej znalo do roku 1950. Jako zvláštní dědicko-právní institut existuje ve Francii, Švýcarsku, Německu a Rakousku.⁹⁵ Dle důvodové zprávy k NOZ ustanovení o dědické smlouvě přejímají obsah čl. 512 an. a 534 an. ze švýcarského občanského zákoníku (ZGB).

Dědická smlouva⁹⁶, na rozdíl od ostatních pořízení pro případ smrti, je dvoustranným právním jednáním. Její stranou je zůstavitel (pořizovatel), který smlouvou povolává druhou smluvní stranu nebo třetí osobu za dědice nebo odkazovníka a druhá strana to přijímá.⁹⁷ Mezi základní rozdíl závěti a dědické smlouvy patří právě to, že u závěti se jedná o jednostranné ujednání zůstavitele a u dědické smlouvy jde o dvoustranné jednání dvou smluvních stran. Závěť tak může zůstavitel kdykoliv doplnit, změnit či zrušit. Avšak dědická smlouva, stejně jako každá jiná smlouva, zakládá vzájemná práva a povinnosti smluvních stran, a proto jednostranně změněna či zrušena být nemůže.⁹⁸ Pořizovatel se s dědicem dohodne na tom, co po jeho smrti tento dědic získá (to však neplatí absolutně, jelikož může dojít i k předání za života pořizovatele).

Zákon po vzoru čl. 494 švýcarského občanského zákoníku (ZGB) připouští, aby dědická smlouva byla uzavřena i ve prospěch třetí osoby (na rozdíl od evropského nařízení o dědictví). Ani obecný občanský zákoník, který připouštěl uzavření dědické smlouvy jen mezi manžely (či snoubenci), uzavření ve prospěch třetích osob neumožňoval.⁹⁹ Tato třetí osoba se však nestane smluvní stranou smlouvy!

Dědická smlouva je v několika směrech limitována – principem ochrany slabší strany, v jehož důsledku ji mohou pořídit pouze osoby plně svéprávné, dále je její pořízení omezeno formou – k uzavření se vyžaduje forma veřejné listiny a nakonec co do věcného rozsahu – dědickou smlouvou může zůstavitel pořídit jen o třech čtvrtinách své pozůstalosti.¹⁰⁰

⁹⁵ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 289.

⁹⁶ Dle dosavadní úpravy v OZ byla jakákoliv taková ujednání neplatná.

⁹⁷ NOZ § 1582 odst. 1.

⁹⁸ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 289.

⁹⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 205.

¹⁰⁰ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 75.

3.1 Pořizovací způsobilost a forma dědické smlouvy

Okruh osob uzavírající dědickou smlouvu není až na výjimky omezen, mohou to být osoby fyzické i právnické. V případě fyzické osoby, která má způsobilost být subjektem právního vztahu, tj. má právní osobnost, která není nijak omezena, problém není. Fyzická osoba může být jak pořizovatelem, tak smluvním dědicem. Opačná situace nastává u osoby právnické. Dle § 20 odst. 1 NOZ mají právnické osoby právní osobnost pouze v tom rozsahu, v jakém se to slučuje s jejich právní povahou. Z čehož lze dovodit, že právnická osoba nemůže být zůstavitelem (subjektem dědické smlouvy jako pořizovatel), protože nemůže mít práva a povinnosti, které se neslučují s její povahou čímž je například to, že právnická osoba, aspoň v obvyklém slova smyslu, nemůže umřít. Pořizovatelem dědické smlouvy tedy může být pouze osoba fyzická. Jelikož zákon sám v § 1478 NOZ říká, že za dědice nebo odkazovníka lze povolat i osobu právnickou, můžeme tak dovodit, že právnická osoba může být smluvním dědicem (smluvním odkazovníkem) a nabývat takto práva a povinnosti. Bohužel však musím konstatovat, že tento závěr zřejmě nebude v praxi možný a to s ohledem na § 120 odst. 1 a § 161 NOZ, kterými došlo ke změně a to takové, že statutární orgány právnické osoby již nejednají jejím jménem, ale za ni. Nyní jde tedy formu zastoupení. Toto, ve spojení s požadavkem, že dědickou smlouvu mohou strany uzavřít a závazek z ní měnit jen jednáním osobním¹⁰¹, činní právnickou osobu nezpůsobilou stát se druhou stranou dědické smlouvy – smluvním dědicem. Je s podivem, že zákonodárce zvolil tuto formulaci, která právnickou osobu vylučuje z možnosti uzavřít tento závazek. Myslím, že tento nedostatek by měl být *de lege ferenda* odstraněn, omezuje totiž autonomii vůle subjektů daného závazku. Přitom právě zásada autonomie vůle je tím vůdcovským principem, který má NOZ provázet.

Dědická smlouva je považována za smíšený právní útvar, protože se v ní snoubí znaky smlouvy i náležitosti závěti.¹⁰² Zůstavitel (pořizovatel), který chce dědickou smlouvu uzavřít, musí být zletilý a plně svéprávný.¹⁰³ Svěprávnost je způsobilost nabývat pro sebe svým právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem čili právně jednat. Svěprávnosti se nikdo nemůže vzdát a to ani zčásti, pokud tak učiní, nepřihlíží se k tomu.¹⁰⁴ Plně svéprávným se člověk stane zletilostí, což je dovršením osmnáctého roku věku.

¹⁰¹ NOZ § 1584 odst. 2.

¹⁰² Důvodová zpráva s. 393.

¹⁰³ NOZ § 1584.

¹⁰⁴ NOZ § 15 odst. 2 a § 16.

Ještě před nabytím zletilosti lze plnou svéprávnost (tzv. emancipaci) nabýt, a to buď přiznáním svéprávnosti soudem, anebo uzavřením manželství.¹⁰⁵ Nezletilý může uzavřít manželství nejdříve ve věku šestnácti let a jen z důležitých důvodů (§672 odst. 2). Nezletilec také může soudu navrhnout, aby mu svéprávnost přiznal. Přiznání svéprávnosti soudem je možné, pokud nezletilý dosáhl šestnácti let, dále je-li osvědčena jeho schopnost žít se sám a obstarat si své záležitosti a pokud s tímto návrhem nezletilého souhlasí jeho zákonný zástupce¹⁰⁶. V ostatních případech soud takovému návrhu vyhoví, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.¹⁰⁷ Posoudíme-li z gramatického hlediska předchozí větu, lze dojít k závěru, že z uvedených tří podmínek může soud „slevit“ a přesto, že nebudou splněny, svéprávnost nezletilci přiznat je-li to z vážných důvodů v jeho zájmu. Dle mého názoru však, když by nezletilý nebyl schopen se sám žít a postarat se o sebe, bylo by takové rozhodnutí soudu minimálně podivné. § 31 NOZ uvádí: *„Má se za to, že každý nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, je způsobilý k právním jednáním co do povahy přiměřeným rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku.“* Vysoké nároky na pořizovací způsobilost jsou zákonem kladeny hlavně na zůstavitele, jelikož o smluvním dědici blíže nepojednává. To je dle mého názoru pochopitelné už proto, že dědická smlouva nemůže být jednostranně zrušena, na její pořizení i zrušení jsou kladeny větší nároky než jak je tomu třeba u závěti. A tak čím má pořizovatel lepší a jasnější vědomí o tom, co činí (zvláště u bezúplatné smlouvy), tím lépe.

Mohli bychom dovodit, že smluvním dědicem se může stát i osoba mladší osmnácti let, pokud byl předmět smlouvy způsobilý její rozumové a mravní vyspělosti. Takovéto posouzení však bude často nesnadné, a v mnoha případech komplikované také vzhledem k tomu, že nezletilec by vystupoval jako slabší strana, kterou je třeba zvýšeně chránit a tím chránit i další účastníky smluvního vztahu. To podporuje i § 581 NOZ, který chrání jednání osob plně nespovědných, ke kterému nejsou způsobilé, pod sankcí absolutní neplatnosti. Jak už však bývá zvykem, i z tohoto pravidla jsou výjimky a to konkrétně § 32 odst. 1 a § 65 odst. 1 NOZ.¹⁰⁸ Propojením a vzájemnou návazností těchto tří ustanovení docházím k závěru, že nezletilý jakožto plně nespovědný, by mohl být smluvním dědicem za předpokladu, že mu k tomu dá souhlas jeho zákonný zástupce a nepůsobí-li mu takový závazek újmu, tedy

¹⁰⁵ NOZ § 30.

¹⁰⁶ Návrh na přiznání svéprávnosti nezletilému může podat jak nezletilý, tak jeho zákonný zástupce (souhlasí-li s tím nezletilý).

¹⁰⁷ NOZ § 37 odst. 1.

¹⁰⁸ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1457.

v případech kdy mu bude taková smlouva spíše ku prospěchu. Bude-li chtít zůstavitel povolat k dědění nezletilou a plně nesvéprávnou osobu bez takovýchto „problémů“, může tak učinit formou dědické smlouvy ve prospěch třetího nebo závěti.

Dědická smlouva ve prospěch třetí osoby funguje tak, že zůstavitel uzavře tuto smlouvu s druhou stranou, která bude zavázána k povinnostem (např. k nějakému plnění) a naopak oné třetí straně budou ze smlouvy náležet práva. Touto formou bychom tedy mohli povolat k dědictví všechny již výše zmíněné „problematické“ subjekty jakožto smluvní dědice, a to nascitura, nezletilého, který není dosud svéprávný a právnickou osobu.

Pokud by byl člověk ve svéprávnosti omezen, může dědickou smlouvu uzavřít a závazek z ní změnit jen se souhlasem jeho opatrovníka, to však platí jen pro zůstavitele (pořizovatele).¹⁰⁹ Toto je stanoveno pro osoby, které byly ve svéprávnosti omezeny pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, užívání psychotropních látek nebo podobných přípravků či jedů nebo pro chorobnou závislost na hráčekké vášni, která představuje závažnou duševní poruchu. Tyto osoby mohou pořídit dědickou smlouvu jen o tom majetku, o kterém jsou způsobilé pořídit závět¹¹⁰ čili jen o polovině pozůstalosti, přičemž druhá polovina musí připadnout zákonným dědicům zůstavitele (avšak pokud by měl být zákonným dědicem jen stát, může zůstavitel pořídit o celé pozůstalosti).¹¹¹

Pro sepsání dědické smlouvy je zákonem vyžadována forma veřejné listiny.¹¹² Tato forma je striktně daná, na rozdíl od závěti, která může být sepsána i vlastní rukou zůstavitele. Veřejnou listinou je listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to však neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jakoby veřejnou listinou nebyla.¹¹³ Právní význam veřejné listiny spočívá v tom, že zakládá vůči každému plný důkaz, jenž není třeba doplňovat (na rozdíl od listiny soukromé, kdy je na každém, kdo se jí dovolává, aby dokázal její pravdivost a pravost). Tedy je-li nějaká skutečnost potvrzena ve veřejné listině, není už třeba doplňovat nebo znovu dokazovat kdy a kým byla vystavena, či skutečnosti v ní uvedené. Toto platí, dokud není prokázán opak.¹¹⁴ Avšak není vyloučeno, že veřejnou listinu o právním jednání mezi stranami, následně vyhotovená jiná veřejná listina, zruší. Pro tento případ je zapotřebí chránit dobrou víru těch, jimž byla předložena první veřejná listina a kteří jednají v důvěře v ní, i

¹⁰⁹ NOZ § 1584.

¹¹⁰ NOZ § 1585 odst. 2.

¹¹¹ NOZ § 1528 odst. 2.

¹¹² NOZ § 1582 odst. 2.

¹¹³ NOZ § 567.

¹¹⁴ Důvodová zpráva s. 139.

když byl její obsah následně zrušen.¹¹⁵ Je tedy stanoveno, že vůči třetím osobám se lze obsahu druhé listiny dovolat jen po jeho zveřejnění ve veřejném seznamu anebo po předložení druhé listiny třetí osobě.¹¹⁶

V praxi danou formou dědické smlouvy bude za současného stavu notářský zápis. Notář při sepisování dědické smlouvy také ověří způsobilost zůstavitele smlouvu uzavřít, resp. ověří, zda zůstavitelův opatrovník vyslovil souhlas s jejím uzavřením.¹¹⁷ Strany však mohou dědickou smlouvu uzavřít a závazek z ní měnit výhradně jen osobním jednáním.¹¹⁸ Což tedy znamená, že se k notáři musí dostavit osobně jak zůstavitel, tak i druhá smluvní strana. Zastoupení při uzavírání, resp. změně závazků z dědické smlouvy jedné či druhé strany zmocněncem, na základě plné moci, je absolutně vyloučeno. I pro případné změny dědické smlouvy by musela být dodržena předepsaná forma veřejné listiny, tedy notářského zápisu.¹¹⁹

3.2 Omezení věcného rozsahu a podmínky dědické smlouvy

Jak už bylo dříve řečeno, budoucí pozůstalostí se rozumí veškeré jmění (aktiva i pasiva) zůstavitele v době jeho smrti, avšak krom práv osobní povahy. Pokud však jsou práva resp. povinnosti osobní povahy za života zůstavitele uznány jako dluh nebo uplatněny u orgánu veřejné moci, tak se rovněž stávají součástí pozůstalosti. Budoucí dědictví je pak ta část pozůstalosti, která dědici náleží.¹²⁰

Dědickou smlouvu nelze obecně pořídít o celé pozůstalosti. Lze pořídít pouze o třech čtvrtinách, jelikož jedna čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná. Volná má zůstat z toho důvodu, aby o ní zůstavitel pořídil podle jeho zvlášť projevené vůle. Pokud by tedy zůstavitel chtěl zanechat smluvnímu dědici i onu jednu čtvrtinu, může tak učinit jedině závětí. Nepořídí-li zůstavitel o této čtvrtině, která je vyhrazena volnému pořízení pro případ smrti, případně dědicům nastupujícím ze zákona. Jestliže by bylo pořízeno o celé pozůstalosti, tedy v rozporu se zákonem, je potud smlouva neplatná.¹²¹ Bylo by v rozporu se zásadou autonomie vůle stran, kdyby se dědická smlouva stala neplatnou úplně celá a to kvůli skutečnosti, že jí bylo

¹¹⁵ Důvodová zpráva s. 140.

¹¹⁶ NOZ § 569.

¹¹⁷ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 75.

¹¹⁸ NOZ § 1584 odst. 2.

¹¹⁹ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 76.

¹²⁰ PAVELKA, J.; TITLBACHOVÁ, S.; ŠMÍD, D. Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva.

Rekodifikační novinky, 2013, roč. 2, č. 5, s. 2.

¹²¹ NOZ § 1585.

pořízeno o více než třech čtvrtinách pozůstalosti. S ohledem na § 576 NOZ, dle něž je, zjednodušeně řečeno, neplatná jen ta část právního jednání, kterou nelze od jeho ostatního obsahu oddělit a § 574 NOZ, kdy na právní jednání je třeba hledět spíše jako na platné než jako na neplatné mám za to, že bude-li pořízeno např. o pozůstalosti celé (namísto jen $\frac{3}{4}$) bude se jednat o neplatnost částečnou, avšak absolutní¹²². Zbylá (neplatná) $\frac{1}{4}$ pak může mít platnost závěti, má-li všechny její náležitosti.¹²³ Pokud by však tyto náležitosti neměla, došlo by dle mého názoru, k dědění dle posloupnosti zákonné. Myslím, že ustanovení § 1585 odst. 1, které zavazuje zůstavitele pořídit jen o třech čtvrtinách pozůstalosti, by bylo vhodné *de lege ferenda* upravit a to např. tak, že by dovolovalo pořídit dědickou smlouvou o celé pozůstalosti, avšak výjimkou by byla dědická smlouva mezi zůstavitelem a smluvním odkazovníkem, kde by rozsah omezen zůstal.

Jak už bylo uvedeno, osoby omezeny ve svéprávnosti mohou pořídit dědickou smlouvu jen o tom majetku, o kterém jsou způsobilé pořídit závěť – což je jedna polovina pozůstalosti. Jelikož tři čtvrtiny pozůstalosti, o kterých člověk může pořídit dědickou smlouvu, se u svéprávně omezených osob počítají z majetku, o kterém mohou tyto osoby samostatně pořizovat, znamená to, že standardně budou moci uzavřít dědickou smlouvu pouze o třech osminách pozůstalosti a jedna osmina musí zůstat volná pro pořízení podle zvlášť projevené vůle zůstavitele. Kdyby tato osoba, která je omezena ve svéprávnosti, neměla žádného zákonného dědice, mohla by podobně jako osoba plně svéprávná, pořídit dědickou smlouvu o třech čtvrtinách pozůstalosti.¹²⁴

Práva, která plynou z dědické smlouvy, jejich vznik či zánik lze vázat na splnění podmínky. O podmínkách v dědické smlouvě platí totéž, co určují obecná ustanovení o podmínkách ve smlouvách (tedy nikoliv to, co platí o podmínkách v závěti).¹²⁵ Význam podmínky je dvojitý: buď ten, kdo má mít v budoucnu určitá práva (resp. povinnosti) je do doby, než se podmínka splní, nemůže vykonávat (resp. plnit) - podmínka odkládací. Anebo ten, komu právo svědčí (resp. má povinnost) a toto právo (resp. povinnost) v budoucnu ztratí poté, co se podmínka splní - podmínka rozvazovací.¹²⁶ Je-li zánik práva nebo povinnost vázán

¹²² Absolutní neplatnost upravuje zákon v § 588. Vzhledem k ochraně veřejného pořádku zákonodárce nasadil vyšší nároky nejenom na kvalitu projevu vůle smluvních stran nebo formy dědické smlouvy, ale i obsahu, kdy s nedodržením těchto nároků spojuje následek neplatnosti a ze smyslu § 1591 mi vyplývá, že se jedná o neplatnost absolutní.

¹²³ NOZ § 1591.

¹²⁴ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 76.

¹²⁵ NOZ § 1587.

¹²⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1327.

na nemožnou podmínku, nepřihlíží se k ní.¹²⁷ Řídí-li se podmínky v dědické smlouvě obecnými ustanoveními, bude se z pohledu obecných ustanovení také posuzovat jejich případná neplatnost. Nezákonné nebo nesrozumitelné podmínky jsou neplatné, což může mít také důsledky na platnost celé dědické smlouvy. Příkladem můžeme uvést podmínku, aby smluvní dědic uzavřel manželství s určitou osobou. Mezi jedny z hlavních důvodů neplatnosti právních jednání (dle § 580 a násl. NOZ) patří jednání, která se přiči dobrým mravům¹²⁸, jakož i jednání, která odporují zákonu, pokud to smysl a účel zákona vyžaduje. Za nemravná jsou mimo jiné považována jednání omezující osobní svobodu, např. tedy smlouvy podmiňující plnění jedné strany uzavřením manželství či změnou náboženského vyznání druhé strany.¹²⁹ Taková podmínka je tedy nepřijatelná – vyvíjí na smluvního dědice nepřijatelný tlak a omezuje jeho svobodu¹³⁰, s tímto názorem souhlasím, jelikož takováto podmínka naráží na základní princip NOZ – svobodu autonomie vůle – brát se o vlastní štěstí a štěstí své rodiny, když by si ani tu rodinu nemohl vybrat sám.

Na rozdíl od závěti, je-li druhé straně dědickou smlouvou uložena podmínka, postačí, pokud ji druhá strana splní již za zůstavitelova života. Můžeme tedy shrnout, že podmínku lze stanovit jako odkládací, pokud na jejím splnění závisí, zda dědic dědictví nabude, nebo rozvazovací, pokud jejím splněním dědic dědictví pozbude.¹³¹ Je třeba však pamatovat na někdy relativně tenký led, kdy podmínky mohou sklouznout k nepřijatelnosti a učinit tak dědickou smlouvu neplatnou a to celou. Důvodem je, že některé podmínky (jako například podmínka závislejší v uzavření manželství) bude možno jen těžko oddělit od ostatního obsahu smlouvy.

Důvodová zpráva k NOZ dovozuje, že dědickou smlouvu lze uzavřít bezúplatně či za úplatu. Úplasně tedy v případě, že smluvní dědic se zavazuje k nějakému plnění, ať už opětovnému (např. osobní péče, výživa zůstavitele, právo bydlení, ale také pravidelné peněžité plnění) či jednorázovému (např. poskytnutí určité věci či služby) a bezúplatně, pokud žádné protiplnění ujednáno není. Otázkou, která se v souvislosti s dělením těchto smluv na úplatné a bezúplatné nabízí, je, zda se u dědické smlouvy jedná o závazek synallagmatický (dvoustranný) nebo asynallagmatický (jednostranný). Dle literatury je synallagma

¹²⁷ NOZ § 548 odst. 1.

¹²⁸ Dobré mravy jsou jakýmsi souhrnem etických, obecně uznávaných a zachovávaných zásad, resp. jde o společenské normy, které jsou respektovány rozhodující částí společnosti.

¹²⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1449.

¹³⁰ Tamtéž, s. 1328.

¹³¹ HURDÍK, J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 290.

dvoustranný závazek, v němž plnění obou stran je na sebe vzájemně vázáno, tedy že povinnost plnit je podmíněna současným protiplněním.¹³² U bezúplatné smlouvy vzbuzuje nejasnost otázka, zda lze určení smluvního dědice (odkazovníka) považovat za plnění. Zřejmě ano, jelikož zůstavitel se zavazuje k tomu, aby po jeho smrti bylo něco plněno a tím, že se druhá strana stane smluvním dědicem, se zavazuje plnění přijmout (není-li dohodnuto něco jiného). Úplatné smlouvy už svou povahou evokují k tomu, že druhá strana je ochotna nějaké protiplnění poskytnout.

Mám za to, že hlavním důvodem proč by zůstavitel chtěl vůbec uzavřít dědickou smlouvu je právě zajištění plnění od smluvního dědice. V případě úplatné smlouvy bude zůstavitel zpravidla ve výhodnější pozici (záleží však co a kdy bude předmětem plnění druhé strany). Jako příklad uvádím: dědickou smlouvou je dohodnuto, že smluvnímu dědici po smrti případně zůstavitelova vila s pozemky (v hodnotě 15 miliónů Kč) a za to se smluvní dědic zavazuje převést na zůstavitele do jednoho měsíce od účinnosti smlouvy svůj automobil v hodnotě 300.000,- Kč. Smluvní dědic se tak ocitá v situaci, kdy přichází o svůj majetek v podobě automobilu, přičemž nemůže mít s ohledem na § 1588 odst. 1 NOZ jistotu, že v době smrti zůstavitele pro něj bude protiplnění - nemovitosti ještě „k mání“. § 1588 odst. 2 NOZ smluvního dědice totiž chrání jen v případě, že by zůstavitel o nemovitostech pořídil jiným pořízením pro případ smrti nebo darovací smlouvou. Může se tedy například stát, že zůstavitel nemovitosti prodá, smění, ale také je může zničit nějaká neodvratitelná přírodní síla (předejít tomuto riziku však není obvykle v naší moci). Je tedy nasnadě otázka, zda se může smluvní dědic nějak zajistit – o tom pojednává následující podkapitola. Co se týká zajištění zůstavitele, mám za to, že na poskytnutí sjednaných plnění (např. výživa zůstavitele) vzniká zůstaviteli nárok, lze je tak označit jako dluh smluvního dědice a tím pádem je zde zajištění takového dluhu možné.

3.3 Dispozice s majetkem za života zůstavitele

Dědickou smlouvou se zakládají majetkoprávní důsledky, pro případ smrti zůstavující smluvní strany. Právo na dědictví, které z této smlouvy vzniká, předpokládá zůstavitelovu smrt a nastoupení dědice v toto jeho právo. Dle důvodové zprávy se „*Proto dědická smlouva nedotýká majetkových poměrů smluvních stran za jejich života. Dědická smlouva zakládá povolání druhé smluvní strany za dědice – a pouze to. Smluvnímu dědici má připadnout to, co*

¹³² ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I, II. 2. vyd.* Praha: C.H.Beck, 2009, s. 1648.

po zůstavitelově smrti z jeho majetku zbude. Samotná skutečnost, že zůstavitel o svém majetku pořídil dědickou smlouvou, mu tedy nebrání v tom, aby s tímto majetkem za svého života libovolně nakládal. Z toho stejného důvodu proto nelze na budoucí dědictví požadovat zajištění nebo převést či jinak přenést právo na budoucí dědictví ze smluvního dědice na jinou osobu.“ Dle dalších autorů to znamená, že „...pokud věc bude za zůstavitelova života zničena, ztracena nebo už zkrátka nebude existovat, tak jí dědic nemůže do svého vlastnictví nikdy získat, protože nemůže nabýt něco, co už není a nemůže s tím nic udělat.“¹³³ Bohužel musím konstatovat, že jsem nucena souhlasit s názorem, že se smluvní dědic zajistit nemůže, jelikož to vyplývá z dikce zákona a tvrzením opaku bych „šla hlavou proti zdi“. Případá mi to však trochu nelogické, protože proč by někdo chtěl být smluvním dědicem, když by mu z toho neplynuly žádné „jistoty“ (zvláště u úplatných smluv) – to by pak tento institut, dle mého mínění, lehce postrádal smysl a nadále se mohlo pořizovat jen závětí, kdy pak dědic očekává jen to, co z majetku zůstavitele zbude. Jakýsi „klid duše“ pro smluvního dědice představuje aspoň § 1588 odst. 2, nicméně bude-li zůstavitel chtít, může jej obejít. Otázka položená v předchozí kapitole, a sice zda si může smluvní dědic svůj závazek nějak zajistit, je tedy zodpovězena. Je však v celku zajímavé, že zákon nevyklučuje možnost převést právo náležející smluvnímu dědici na jiného a o zajištění budoucího dědictví mlčí – nabízí se tak alespoň možnost polemizace nad zajišťovacími instituty. V úvahu bychom mohli vzít různé formy zajištění jako například: zákaz zcizení (jako věcné právo)¹³⁴, zástavní právo nebo třeba také smluvní pokutu. Možnosti zajištění bych rozdělila dle toho, zda je dědická smlouva úplatná či bezúplatná. U bezúplatné smlouvy bych možnost zajištění nepředpokládala a to už z povahy obsahu závazku. Jinak by tomu bylo v případě dědické smlouvy úplatné. Zde by dle mého názoru, měla být *de lege ferenda*, některá forma zajištění, s určitými mantinely, možná. Navážeme-li na příklad z předchozí podkapitoly, tak pokud náš smluvní dědic poukáže zůstaviteli svůj automobil a na oplátku se žádného protiplnění (zdědění nemovitostí) nikdy nedočká, je to pro něj nespravedlivé a navíc by tak mohl být zůstavitel bezdůvodně obohacen.

Pro dědickou smlouvu je také důležitý moment jejího uzavření, protože pokud například má dle dědické smlouvy druhá smluvní strana (dědic) nabýt po zůstavitelově smrti všechny nemovitosti, což jsou v době uzavření rodinný dům a byt, tak pokud si zůstavitel po

¹³³ ŠEVČÍK, L.; KINCL, M.; WELLECH, E.; PŠENKO, R. *Vyznejte se v novém občanském zákoníku*. Brno: BizBooks, 2013, s. 84.

¹³⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 1. vydání. 2013, s. 289.

uzavření smlouvy ještě dodatečně pořídí ještě zemědělská pole, tak se na tato pole dědická smlouva vztahovat nebude.

Výjimkou z pravidla, že smluvnímu dědici má připadnout pouze to, co zbude, představuje jeho právo dovolat se neúčinnosti určitých právních jednání, kterými jsou pořízení pro případ smrti nebo darovací smlouvy, které zůstavitel uzavřel a které nejsou s dědickou smlouvou slučitelné.¹³⁵ Jako příklad lze uvést: Pořizovatel zůstavil smluvními dědici nějakou konkrétní věc, třeba automobil. Jenže následně předmětný vůz závětí zůstavil nebo odkázal jinému dědici, nebo odkazovníkovi, či o něm uzavřel další dědickou smlouvu. V tomto případě by se tedy mohl smluvní dědic domáhat neúčinnosti takového pořízení. Takovéto právo by smluvní dědic měl i v případě, když by zůstavitel za svého života auto daroval jiné osobě.

Určitá možnost, kterou si může smluvní dědic zajistit, že majetek, jenž je předmětem dědické smlouvy, skutečně skončí v jeho rukou zde je. A sice ujednání dle 1589 odst. 1 NOZ, spočívající v tom, že zůstavitel převede na smluvního dědice majetek již za svého života. Avšak ustanovení § 1589¹³⁶ je tak nešťastně napsáno, že při pokusech o jeho interpretaci a výklad sporných pojmů (např. v odstavci 1. se hovoří o převodu majetku a v odstavci 2. zase o jeho odevzdání) kdy jedna eventualita střídá druhou a místo k rozuzlení dochází akorát k prohloubení problémů, se nejeden student práv zapotí.

Nicméně i tak se pokusím uvést pár závěrů. Ze slovního spojení „dohodnou-li se strany“ v prvním odstavci vyvozují, že ona dohoda musí proběhnout *inter vivos*. Ovšem hned se nabízí otázka, kde popř. jakou formou se mají na převodu majetku zůstavitele za života dohodnout? Už v dědické smlouvě – jako její součást nebo zvlášť klasickou smlouvou – nájemní, výpůjčkou, výprosou apod., kterou zůstavitel přenechává smluvnímu dědici svůj majetek do užívání? Uvažovat o jiných typech převodu např. kupní smlouvou či darováním, by nemělo smysl, jelikož tím by došlo k přechodu vlastnictví za života zůstavitele na smluvního dědice a uzavření dědické smlouvy by pak bylo bezpředmětné. U konkurujících si termínů „převod“ (v odstavci 1.) versus „odevzdání“ (v odstavci 2.) jsem, vzhledem ke smyslu celého jako celku došla k závěru, že v prvním odstavci by *de lege ferenda*, mělo být

¹³⁵ NOZ § 1588 odst. 2.

¹³⁶ Tento § 1589 zní: (1) Dohodnou-li se strany, že zůstavitel převede na smluvního dědice majetek již za svého života, může být tento majetek sepsán ve formě veřejné listiny. V takovém případě, nepřevede-li zůstavitel všechny svůj majetek, anebo získá-li po převodu další majetek, se dědická smlouva vztahuje jen na majetek takto sepsaný, ledaže bylo ujednáno něco jiného. (2) Uskutečnilo-li se odevzdání ještě za života, přecházejí práva a povinnosti z dědické smlouvy na dědice smluvního dědice, ledaže bylo ujednáno něco jiného.

také slovo odevzdat. Odevzdání si tak můžeme vyložit jako nakládání s majetkem, aniž by došlo ke změně vlastnického práva (není-li stanoveno jinak).

Poměrně nepříjemný důsledek může mít pro zůstavitele odstavec druhý. Prakticky totiž zůstavitel odevzdá smluvnímu dědici právo ke svému majetku (mezi živými), avšak předemře-li smluvní dědic zůstavitele, dostane se zůstavitelův majetek ještě za jeho života do rukou cizí osoby (tedy do rukou dědice po smluvním dědici). Nejen že tato osoba může být cizí, ale také ji může zůstavitel třeba nenávidět. Tato osoba (dědic smluvního dědice) pak převezme u dědických smluv úplatných, povinnost plnit v zůstavitelův prospěch např. vyživovací povinností nebo osobní péči o něj. Zahrnutím výslovného svěřeneckého nástupnictví do dědické smlouvy, by snad bylo možné se tomuto následku vyhnout.

3.4 Neplatnost dědické smlouvy, její zrušení a zánik

Vzhledem k tomu, že NOZ zavádí prioritu výkladu právních jednání vedoucí spíše k jejich platnosti, než neplatnosti, je třeba na právní jednání hledět spíše jako na platné, než neplatné. Nebude-li tedy dědická smlouva splňovat zákonné požadavky, avšak bude vyhovovat kritériím jiného právního jednání, které zákon upravuje a současně bude z okolností zřejmé, že vyjadřuje skutečnou vůli jednajících osoby, uplatní se tzv. konverze právního jednání.¹³⁷ Dědická smlouva se může stát neplatnou z různých důvodů, avšak to neznamená, že by tím byl dědický titul úplně zatracen – takováto neplatná dědická smlouva může být totiž považována za závěť. Těmito důvody jsou:

- neplatnost pro nedostatek formy,
- neplatnost pro uzavření smlouvy nezpůsobilou osobou,
- neplatnost pro nedodržení věcného rozsahu,
- neplatnost pro nedodržení obecných ustanovení NOZ o smlouvách.

Pro nedostatek formy bude dědická smlouva neplatná v případě, že nebude sepsána jako veřejná listina (notářský zápis) – tak, jak vyžaduje zákon, ale jen třeba v písemné podobě podepsána oběma smluvními stranami. O uzavření nezpůsobilou osobou by mohlo jít například, pokud by dědickou smlouvu uzavřela nezletilá osoba či zletilá osoba omezena ve svéprávnosti, bez souhlasu jejich opatrovníka. K nedodržení věcného rozsahu by došlo v případě, když by zůstavitel dědickou smlouvou pořídil více, než o třech čtvrtinách

¹³⁷ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 218.

pozůstalosti.¹³⁸ Švestka a kol. uvádí, že s ohledem na celkovou koncepci zákona v posuzování platnosti a neplatnosti právních jednání, půjde o neplatnost relativní, které se může dovolat jen osoba, na jejíž ochranu je neplatnost stanovena (§586).¹³⁹ Ve všech těchto případech však může být dědická smlouva považována za platnou závět', pokud splňuje všechny její (formální i materiální) náležitosti.¹⁴⁰

Povinnosti, které vyplývají z dědické smlouvy lze předně zrušit dohodou stran, aniž by byl zřízen závazek nový (§1981). Z povahy dědické smlouvy vyplývá, že k zániku práv a povinností ujednáním stran nemůže dojít po smrti jedné z nich. Zvláštní forma pro zrušení není zákonem přímo stanovena, avšak § 564 nevylučuje výklad, že i pro toto bude nutná forma notářského zápisu¹⁴¹ a také osobní jednání. Zákon totiž rozlišuje dva druhy forem a to formu zákonnou a formu smluvní (dohodnutou) – to je forma, o které rozhodují samy strany. U dohody stran na zrušení dědické smlouvy se tedy jedná o formu zákonnou. V případě zákonné právní normy je stanovena možnost změny formy zvýšením její přísnosti. V případě smluvní formy právního jednání mohou strany plně využít autonomie vůle (i zde však strany musejí dodržovat určitá pravidla - tak např. v důsledku změny formy se nesmí právní jednání stát neurčitým nebo nesrozumitelným). Ty části právního jednání, které vyžadují zákonnou normu, nemohou být změnou formy dotčeny tak, že by nakonec měly méně přísný standard. Režim změny formy se týká nepochybně nejen samotného projevu vůle, ale i podpisů stran. Tedy i při dodatečných projevech vůle (čímž dohoda o zrušení dědické smlouvy jistě je) je třeba zachovat zákonnou formu popř. přísnější.¹⁴² Vzhledem k tomu že pořízení formou veřejné listiny (notářského zápisu) je formou nej přísnější, strany dědické smlouvy tak budou muset pro zrušující dohodu tuto formu dodržet.

Dle § 1590 může zůstavitel své povinnosti z dědické smlouvy zrušit i pořízením závěti, k účinnosti takového zrušení se však vyžaduje souhlas smluvního dědice učiněný ve formě veřejné listiny. Souhlas smluvního dědice formou notářského zápisu však nemusí být dán současně se zrušením povinností z dědické smlouvy pořízením závěti, ale může být učiněn i později. Je možno připustit, aby k němu došlo i po smrti zůstavitele. Tento souhlas je

¹³⁸ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 78.

¹³⁹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 218.

¹⁴⁰ NOZ § 1591.

¹⁴¹ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 217.

¹⁴² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1395-1396.

neodvolatelný, s ohledem na požadavek právní jistoty.¹⁴³ Zákon však neřeší možnost, jak postupovat v případě, že smluvní dědic nebude ochoten souhlas dát.

Dle komentáře odstoupit od dědické smlouvy jednou ze stran by bylo možno připustit pouze tehdy, pokud by to bylo ve smlouvě výslovně ujednáno.¹⁴⁴ S tímto se však nelze ztotožnit s ohledem na § 2001 a § 2002. Ustanovení NOZ, která upravují dědickou smlouvu na rozdíl od právní úpravy švýcarské či německé, nezakotvují žádný zákonný důvod pro odstoupení a ani neobsahují možnost stran si odstoupení od smlouvy ujednat a dokonce ani neodkazují na možnost použít ustanovení o závazcích. Zcela vyloučit možnost odstoupení od smlouvy by bylo proti koncepci závazkového práva¹⁴⁵, také by to omezovalo strany v jejich autonomii vůle a činilo by je neschopné jednat v případě porušení povinností vyplývajících ze smlouvy či při podstatné změně okolností. Aby strany předešly těmto problémům, je vhodné na toto pamatovat a do smlouvy možnosti odstoupení zahrnout.

Zemře-li smluvní dědic či odkazovník, zanikají povinnosti z dědické smlouvy, nejde-li o případ upravený v § 1589 odst. 2.¹⁴⁶

Shrneme-li možnosti týkající se zániku dědické smlouvy, které nám výslovně zákon dává, nalezneme v něm tyto možné důvody, kdy dochází k zániku smluvních účinků dědické smlouvy:

- zrušení dědické smlouvy dohodou,
- „předání“ majetku ještě za života zůstavitele – toto však, jak bylo nastíněno v předchozí podkapitole nelze takto absolutně konstatovat,
- pořízení závěti o předmětu dědické smlouvy,
- rozvod manželství, pokud se tak manželé ve smlouvě dohodli,
- rozhodnutí soudu pro rozvodu manželství,
- prohlášení manželství za neplatné.

Na poslední tři body poukazuje následující podkapitola.

Ukončit účinky dědické smlouvy, by s ohledem na závazkový právní vztah bylo možno učinit i některými z obecných zákonných forem vztahujících se k ukončení závazků jako např. již uvedeným odstoupením od smlouvy, dohodou, popř. vzít v úvahu nemožnost plnění. Tyto možnosti jsou výzvou k dalšímu bádání.

¹⁴³ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 217.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Dědická smlouva je totiž útvarem hybridním, kdy je třeba se ohlížet nejen na ustanovení týkající se jí samotné, ale také na ustanovení týkající se závěti a závazků obecně.

¹⁴⁶ ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 217.

3.5 Dědická smlouva mezi manžely

Z důvodu specifického vztahu mezi manžely, má i dědická smlouva pro tyto dvojice zvláštní úpravu, jejímiž stranami jsou tedy manželé a za stanovených podmínek i snoubenci. Z historického hlediska to byli právě manželé, kteří mohli jako první uzavírat dědické smlouvy.

Dědická smlouva dává manželům (jako jediným) možnost povolát se navzájem za dědice a to jedinou smlouvou. NOZ umožňuje uzavření dědické smlouvy mezi manžely tak, že jedna ze stran (manželů) povolá druhou stranu za dědice či odkazovníka a ta druhá strana takovéto povolání přijímá (což je tedy obdoba obvyklé dědické smlouvy). Nebo je to možno provést i tak, že se manželé za dědice či odkazovnice povolávají navzájem (zde jde o tu specifickou dědickou smlouvu, kterou mohou uzavřít pouze manželé).¹⁴⁷

Jak už bylo řečeno, takovou smlouvu mohou uzavřít pro případ vzniku manželství (tzn. s odkládací podmínkou) také snoubenci, ale smlouva se stane účinnou až okamžikem vzniku manželství.¹⁴⁸

Dojde-li k zániku manželství, dědická smlouva mezi manžely se automaticky neruší a trvá tedy nadále. Kdyby manželé chtěli tomuto možnému následku zabránit a pro případ rozvodu manželství dědickou smlouvu zrušit, tak by si to museli ve smlouvě výslovně ujednat. Jinak má po rozvodu každý z manželů právo domáhat se toho, aby dědickou smlouvu zrušil soud. Směřuje-li však návrh proti tomu z manželů, který rozvrat manželství nezapříčinil a s rozvodem nesouhlasí, soud návrhu na zrušení dědické smlouvy nevyhoví.¹⁴⁹

Pokud by bylo manželství prohlášeno za neplatné (např. protože by se zjistilo, že jeden z manželů už je v manželství s jinou osobou), pak by se tímto prohlášením zrušila i práva a povinnosti z dědické smlouvy. Zrušovací účinky by prohlášení o neplatnosti nemělo, pokud by se v této době už jednalo o manželství, které zaniklo smrtí jednoho z manželů – v tomto případě by však dědická smlouva zůstala platným dědickým titulem.¹⁵⁰

Mezi závěrečnými ustanoveními NOZ je mimo jiné začleněno ustanovení o tom, že ustanovení části první, třetí (což je část, kam je systematicky zařazeno dědické právo) a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství

¹⁴⁷ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 79.

¹⁴⁸ NOZ § 1592 odst. 2.

¹⁴⁹ NOZ § 1593.

¹⁵⁰ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 79.

a práva a povinnosti partnerů. Někteří autoři¹⁵¹ se tak domnívají, že se lze tedy přiklonit k závěru, že obdobná dědická smlouva by mohla být uzavřena i mezi dvěma registrovanými partnery, avšak zároveň dodávají, že uspokojivější odpověď na tuto otázku přinese budoucí judikatura soudů. Jiní¹⁵² naopak tvrdí, že tuto dědickou smlouvu (dle manželského režimu) registrovaní partneři uzavřít nemohou, s odkazem na zákon o registrovaném partnerství (č. 115/2006 Sb.). Osobně se přikláním spíše k prvnímu názoru, jelikož tuto situaci zákon o registrovaném partnerství nenaznačuje, ani ji z něj nelze odvodit. Navíc, lze-li analogicky dovodit, dle těchto přechodných ustanovení, dědění registrovaného partnera v první dědické skupině (viz. str. 19), tak proč bychom stejnou analogii nemohli použít i u dědické smlouvy?

¹⁵¹ NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013, s. 79.

¹⁵² ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 220.

4. Dědická smlouva z pohledu technicko-praktického

Tato kapitola bude věnována zamyšlení se nad tím, jak bude v praxi probíhat celý proces vzniku a dalšího „života“ dědické smlouvy, od chvíle kdy se osoba (fyzická či právnická) rozhodne takto pořídit o svém majetku.

Jak už bylo výše uvedeno, dědická smlouva je právním jednáním dvoustranným, u kterého jsou tedy zapotřebí dvě strany, což znamená minimálně dvě osoby. Na jedné straně je vždy pořizovatel (budoucí zůstavitel) dědické smlouvy a na druhé straně stojí budoucí dědic či dědicové.

Dále je k platnosti takové smlouvy nezbytné dodržet formu notářského zápisu (veřejné listiny), tedy je nutno vyhledat notáře, domluvit si s ním schůzku a spolu s budoucím dědicem se dostavit do notářské kanceláře. Notář dědickou smlouvu na základě pokynů pořizovatele a dědice sepíše. Při sepisování podává notář právní rady, doporučení a je nápomocen k všeobecnému konsenzu všech zainteresovaných osob. Notář je v notářské činnosti a při poskytování právní pomoci vázán zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy. Při poskytování právní pomoci je vázán také pokyny klienta.¹⁵³ Je-li smlouva napsána, musí být datována, všemi podepsána a opatřena notářským razítkem či pečeti.

Jak stanovuje § 5 *notářského řádu*, činnost notáře vykonává notář za úplaty a při jejím výkonu je nezávislý (není-li stanoveno jinak). Kolik by tedy přibližně takové pořízení pro případ smrti formou dědické smlouvy stálo? Odpověď nalezneme ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti nazývané jako *notářský tarif*. Výše odměny notáře se stanoví podle sazby odměny za úkon nebo úhrn úkonů notářské činnosti, určené pevnou částkou nebo procentuálně z hodnoty předmětu předmětného úkonu (dále jen „tarifní hodnota“). Předmětem úkonu se rozumí smlouva nebo jiné právní jednání, osvědčení právního jednání nebo jiné právní skutečnosti anebo přijetí peněz nebo cenných papírů do notářské úschovy. Jde-li o úkon o několika předmětech úkonu („úkon složený“), považuje se za předmět úkonu jen ten předmět úkonu, pro který je za úkon stanovena nejvyšší odměna. Tarifní hodnotou je hodnota věci, která je předmětem předmětu úkonu. Hodnotou věci se rozumí její obvyklá cena (nestanoví-li tato vyhláška jinak). V odměně notáře je započtena právní porada spojená s rozbořením věci, provede-li notář úkon, jehož se porada týká.¹⁵⁴

Výše odměny je stanovena v sazebníku, který je přílohou vyhlášky o notářském tarifu. Odměna za úkony, které nejsou v sazebníku přímo uvedené, se stanoví dle sazby za úkony,

¹⁵³ Zákon č. 358/1992, o notářích a jejich činnosti (notářský řád), § 52.

¹⁵⁴ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif), § 3. Dále jen „Notářský tarif“.

kteře jsou jim svou povahou nejbližší.¹⁵⁵ Což je případ dědické smlouvy, kterou podřadíme pod položku A daného sazebníku, kde se výše odměny odvíjí procentuálně od výše tarifní hodnoty - tedy od částky, která se odvíjí od předmětu smlouvy, např. dědická smlouva bude pojednávat o pozemku v hodnotě jednoho milionu korun – v tom případě by se odměna notáře pohybovala kolem 8.500,- Kč. K této částce však musíme přičíst i tzv. hotové výdaje¹⁵⁶, na jejichž náhradu má notář také nárok – dostali bychom se na výslednou částku 10.000,- Kč, pravděpodobně i více. Pro srovnání – za závěť pořizovatel zaplatí dle sazebníku 1.500,- Kč (bez započítání hotových výdajů).

Po sepsání musí být dědická smlouva evidována v informačním systému vedeném Notářskou komorou ČR. Listiny o právním jednání zůstavitele pro případ smrti, které nemají formu notářského zápisu, se evidují jen, jsou-li v notářské úschově. Tento systém se nazývá Evidence právních jednání pro případ smrti, je neveřejný a k informacím o evidované závěti se nedostane ani policie, tím méně pak potenciální dědici.¹⁵⁷ Evidence je vedena v elektronické podobě - vede, provozuje a spravuje ji Notářská komora České republiky. Do Evidence se zapisují různá pořízení pro případ smrti, kromě dědické smlouvy např. také závěti, dovětky, prohlášení o vydědění, příkázání započtení na povinný podíl, povolání správce pozůstalosti. Jak tedy taková evidence v praxi funguje? Podle § 6 předpisu Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti notář, který pořízení pro případ smrti sepsal, nebo který takovou listinu přijal do úschovy, zapíše do informačního systému evidence údaje uvedené v § 4 odst. 1 předpisu Notářské komory, tj.

- a) jméno, příjmení, datum narození, rodné číslo, je-li přiděleno, a trvalý pobyt pořizovatele; nemá-li trvalý pobyt, jeho bydliště,
- b) označení listiny,
- c) datum sepsání listiny, je-li v listině uvedeno,
- d) běžné číslo seznamu listin o právních jednáních pro případ smrti,
- e) jméno, příjmení a adresu notářské kanceláře notáře, u něhož je listina uložena.

¹⁵⁵ Notářský tarif, § 3.

¹⁵⁶ Hotovými výdaji jsou např. soudní a jiné výdaje, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy, fotokopie a náhrady nákladů na vložení či získání dat z centrálních informačních systémů. Namísto počítání hotových výdajů se však lze dohodnout na paušální částce.

¹⁵⁷ KLEIN, Š. Evidence právních jednání pro případ smrti. *Ad notam*. 2014, č. 5.

Pokud je notář odvolán nebo zemře, převezme jeho úřad a tedy i listiny jiný notář. Údaj o tom se též promítne v evidenci údajů podle § 4 odst. 1 písmeno e) předpisu Notářské komory.¹⁵⁸ V této evidenci se také zapisují zrušení těchto právních jednání.

Pro představu četnosti a zájmu veřejnosti o tento institut jsem se dotazovala notáře působícího v Moravskoslezském kraji, převážně v Ostravě a širším okolí, zda už se o toto pořízení pro případ smrti nějaký klient informoval či měl zájem tuto smlouvu uzavřít. Prozatím nikdo, s kým se zmíněný notář při své činnosti setkal.

¹⁵⁸ Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti. Schváleno sněmem NK ČR dne 21. 11. 2013, souhlas Ministerstva spravedlnosti č. j. 743/2013-OSD-ENA/14.

5. Vývoj právní úpravy dědické smlouvy

Právo, tak jako i jiné vědní disciplíny, se vyvíjí už tisíce let, a proto je vhodné nahlédnout také do jeho historie. V takovémto historickém exkurzu můžeme naleznout různé cenné poznatky, které mohou sloužit jako vodítko k lepšímu pochopení dané problematiky či jako určité doplnění. Nyní se tedy zaměříme na pár důležitých mezníků, které provázejí dědickou smlouvu.

5.1 Římské právo

Právní dějiny antického Říma představují ojedinělý jev v kontextu evropského, ale také světového právního vývoje. Právo římské představuje základ evropské právní kultury a kontinentálního systému práva, jehož součástí je i český právní řád. Už v antickém Římě (období cca 753-565 před n. l.) bylo dědické právo logicky uceleným a propracovaným systémem. Dalším historickým vývojem se různé právní systémy snažily určité specifické rysy dědického práva modifikovat a některé instituty zcela vypouštět.¹⁵⁹ Avšak propracovanost - téměř až dokonalost této úpravy dokázala, že i v dnešní době se mnohé státy o římskoprávní úpravu dědictví opírají a ty, které ji opustily, se k ní v jistých směrech vracejí – tak jako nový občanský zákoník (NOZ).

Dějiny římského práva jako takového započaly v 5. století př. n. l sepsáním nejstarší římské kodifikace, kterou je *Zákon dvanácti desek* (tabulí).¹⁶⁰ V 5. století n. l. následoval *Codex Theodosianus*. Roku 533 n. l. bylo publikováno dílo pod názvem *Digesta seu Pandectae*, dále také právní učebnice *Institutiones seu Elementa* a nakonec Justiniánovy kodifikační práce uzavřel *Codex Iustinianus repetitae praelectionis* – Justiniánův kodex v roce 534 n. l. Nejprve tato tři díla žádný oficiální název neměla, ale až později ve středověku začala být nazývána tak, jak je známe dnes – *Corpus Iuris Civilis*.¹⁶¹

Možnost dědění se v římském právu, stejně jako donedávna u nás, se omezovala pouze na dědění dle zákona a dědění dle závěti. Obě tyto posloupnosti se rozvíjely zároveň, vedle sebe. Jednoznačně starší však byla dědická posloupnost dle zákona, jejíž úprava se objevila ještě před vydáním *Zákona dvanácti desek*, který ji poté převzal a doplnil. Testamentární dědická posloupnost byla bezpochyby mladší, avšak její rozvoj byl velmi rychlý.¹⁶² Už v této

¹⁵⁹ Kolektiv autorů Právnické fakulty UK. *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 2. doplněné vydání. Praha: Linde, 2004, s. 78.

¹⁶⁰ Latinsky „*Lex doudecim tabularum*“.

¹⁶¹ KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 42 – 53.

¹⁶² KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: PANORAMA, 1990, s. 332.

právní úpravě je jasně kladený důraz právě na projevenou vůli zůstavitele, která určila, kdo se stane jeho dědicem. Teprve pokud žádná vůle projevena nebyla (testamentem), nastala zákonná posloupnost.¹⁶³

V římském právu se vyvinuly další dodnes známé instituty dědického práva. Nejedná se o dědické tituly, jelikož neobsahují dědickou instituci, tedy neurčují osobu dědice. Nejdůležitějšími instituty (o kterých již bylo pojednáno) jsou odkaz (*legatum*), poté dědická substituce (ustanovení náhradního dědice), fideikomisy („neformální“ odkazy) a nakonec kondicil (neboli dovětek) a darování na případ smrti (*donatio mortis causa*), což byl (jediný) právní úkon dvoustranný, s podmínkou (odkládací a později možno i s rozvazovací).¹⁶⁴

Dědická smlouva jako delační důvod v římském právu nebyla možná, kvůli nemožnosti jednostranného odvolání, což bylo považováno za rozpor s dobrými mravy, respektive se zásadou autonomie vůle, která je v dědickém právu velmi silná.¹⁶⁵ S tímto také souvisí konkrétní zásada římského práva: „*Ambulatoria est voluntas defuncti usque ad vitae supremum exitum.*“ - *Vůle zůstavitele je proměnlivá až do posledního okamžiku života; viz D 34, 4, 4 – Ulpianus.*¹⁶⁶ Výjimku v tomto případě mohly představovat tzv. vojenské testamenty, u kterých se téměř nevyskytovala formální omezení, která byla u jiných druhů testamentů velmi přísná. Lze se tedy domnívat, což v závěru svého článku zmiňuje i Radek Černoch, že vysoká míra privilegovanosti vojenských testamentů, ve spojení s určitými fragmenty, umožňuje vyvodit závěr o možnosti tímto (poněkud skrytým či nevyřčeným) způsobem platně uzavřít i v antickém Římě dědickou smlouvu. Respektive by se jednalo o ujednání, které nese její znaky, jelikož v římském právu se pojem dědická smlouva nevyskytuje. Tato možnost byla dána pouze v rámci vojenského testamentu, přičemž dědická smlouva nemohla být libovolně uzavřena s jakoukoliv osobou, ale pouze mezi vojáky navzájem nebo osobami, které měly oprávnění pořídit vojenský testament.¹⁶⁷

5.2 ABGB - Všeobecný zákoník občanský

Ve středověku a raném novověku (cca v létech 500 – 1500) se z pohledu dědické smlouvy nedošlo k žádnému vývoji. K postupným změnám v oblasti dědického práva došlo (přes *Codex Theresianus*) až roku 1786, kdy byl přijat první díl *Všeobecného občanského*

¹⁶³ KINCL, J., URFUS, V. *Římské právo*. Praha: PANORAMA, 1990, s. 333.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 390.

¹⁶⁵ ČERNOCH, R. Umožňuje římské právo uzavření dědické smlouvy? *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2013, č. 1.

¹⁶⁶ KINCL, J.; URFUS, V. *Římské právo*. Praha: PANORAMA, 1990, s. 426.

¹⁶⁷ ČERNOCH, R. Umožňuje římské právo uzavření dědické smlouvy? *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2013, č. 1.

zákoníku, tzv. josefinský občanský zákoník.¹⁶⁸ Za krátké vlády císaře Leopolda II. došlo k dalšímu obnovení kodifikačních prací, které vedly k pořízení konečné osnovy občanského zákoníku, přičemž tyto práce vedl prof. Martini a prof. Zeiller.¹⁶⁹

Císařským patentem číslo 946 Sb. zák.soud. byl 1. 6. 1811 vyhlášen *Všeobecný zákoník občanský* neboli *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* (dále jen „ABGB“). Účinnosti nabyl 1. ledna 1812 a na našem území platil do roku 1950, tedy téměř 140 let. ABGB byl vyhlášen pro všechny rakouské země, kromě Uher. Poté byl převzat i do československého právního řádu (až na pár ustanovení).¹⁷⁰ Tento zákoník je považován za vynikající právní dílo, které je vnímáno jako nejvýznamnější kodex do té doby vydaný na našem území. V Rakousku a Lichtenštejnsku je platný doposud, v novelizované podobě.

Dle ABGB se řídily veškeré soukromoprávní vztahy, a to včetně práva dědického. Navazuje na tradice římského práva a zohledňuje koncepci přirozeného práva. ABGB se stal vzorem pro kodifikační práce při přípravě vládního návrhu československého občanského zákoníku z roku 1937 a některé jeho prvky se uchovaly i v následně přijatých občanských zákonících z let 1950 a 1964, *byť většinu z nich poznamenala legislativní perverze totalitního státu a v novelách schválených po r. 1989 četná nepochopení*.¹⁷¹

Podle ABGB se dědictví nenabývalo okamžikem smrti, ale rozhodnutím soudu o odevzdání pozůstalosti těm, kterým svědčil dědický titul, a zároveň se o dědictví přihlásili. Úmrtím zůstavitele se pozůstalost, která byla definována v § 531 jako souhrn práv a závazků zemřelého (avšak s výjimkou práv a závazků vázaných k osobě zůstavitele) stala tzv. ležící pozůstalostí, která představovala veškerý majetek zůstavitele, tedy majetek který byl dědicům známý, ale i ten který se mohl objevit v budoucnu.¹⁷²

Kodex ABGB obsahoval 1502 paragrafů. Podstatná jsou ustanovení §§ 531 - 824, které pojednávají o dědickém právu a dále §§ 1217 - 1266, obsahující ustanovení o svatbních smlouvách, kam náleží mimo jiné také dědické smlouvy.

První zmínka o dědické smlouvě se vyskytuje v hlavě osmé, v § 533: „*Dědické právo zakládá se na vůli zůstavitelově, vyjádřené podle zákonného předpisu; na smlouvě dědické podle zákona přípustné (§ 602); nebo na zákoně.*“ Z toho vyplývá, že se jako delační důvody

¹⁶⁸ Obsahoval např. zrušení nevolnictví, patent o dědické posloupnosti a o rovnosti manželských a nemanželských dětí.

¹⁶⁹ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde Praha, 1999, s. 202

¹⁷⁰ SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE, K. *Civilní kodexy 1811 – 1950 – 1964*. Praha: Doplněk, 1993, s. 28.

¹⁷¹ HRUŠÁKOVÁ, M. *200 let ABGB – od kodifikace k rektifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 11. O ležící pozůstalosti viz výše.

¹⁷² ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl třetí. Praha: Linhart, 1936, s. 6.

připouštěla závěť, dědická smlouva a zákon. Komentář k tomuto občanskému zákoníku vyzdvihuje nutnost existence dědice určitého a povolaneho (tj. kterému svědčil některý delační důvod). Zásada zůstavitelovy volnosti ve volbě dědice umožňovala zůstaviteli určit dědice buď jednostranným projevem - závětí či dovětkem (oba instituty patřily pod tzv. poslední pořízení) nebo smlouvou - dědickou smlouvou a v případě, že zůstavitel dědice neurčil, určoval jej zákon. Dle těchto delačních důvodů byla rozeznávána posloupnost testamentární (závěť), smluvená a zákonná (intestátní). Vedle dědické smlouvy a posledního pořízení ABGB upravoval i jiná pořízení zůstavitele, jejichž účinky nastávaly až v okamžiku jeho smrti. Za takové lze považovat pořízení odkazu, darování na případ smrti, zřízení práva požívání na případ smrti a zřeknutí se dědického práva. Zákon v § 534 připouštěl dokonce i kombinaci všech tří delačních důvodů (dědické smlouvy, závěti a zákona). V právu římském kombinace možná nebyla. Další důvody dědění ABGB neupravoval.¹⁷³ Právní úprava byla v tomto velmi podobná se současným novým Občanským zákoníkem (NOZ).

Konkurence dědických titulů nastala v okamžiku, kdy různé osoby byly povolány k témuž podílu buď z různých anebo ze stejných (avšak ne totožných) delačních důvodů. Za nejmocnější delační důvod byla považována právě dědická smlouva. Místo druhé pak měl testament. Posledním, jakožto nejslabším delačním důvodem, byl zákon, neboť nastupoval jen v případě, kdy neexistovala platná dědická smlouva ani testament nebo bylo pořízeno jen částečně anebo povolání dědicové nemohli nebo nechtěli přijmout dědictví. Pokud existovaly vedle sebe stejné (ne však totožné) dědické tituly, rozhodovalo u testamentů datum jejich pořízení, kdy pozdější titul rušil dřívější. U zákonné posloupnosti pak rozhodovala blízkost příbuzenského stupně podle linií.¹⁷⁴

Dědické smlouvy byly upraveny § 602 ABGB, který dále odkazoval na ustanovení o svatebních smlouvách. Tyto smlouvy mohli uzavírat jen manželé a popřípadě i snoubenci. Ti však jen s odkládací podmínkou, že se stanou manžely. Smlouva mohla být dokonce uzavřena i mezi rozvedenými manžely, jak bylo dovozeno tehdejší judikaturou.¹⁷⁵

Dle § 1249 ABGB mohla být mezi manžely ujednána také dědická smlouva, kterou se slíbila budoucí pozůstalost (nebo její díl), pokud slib byl přijat. Aby byla taková smlouva platná, musela být zřízena písemně a se všemi náležitostmi písemné závěti. *Je to smlouva, ve*

¹⁷³ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl třetí. Praha: Linhart, 1936, s. 18-20.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 21 – 22.

¹⁷⁵ Rozhodnutí nejvyššího soudu GI. U. 11.316 – srov. ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl třetí. Praha: Linhart, 1936, s. 166.

kteře jeden kontrahent ustanovuje druhého kontrahenta za dědice a tento ustanovení takové přijímá.¹⁷⁶ Zprvu byla dědická smlouva vnímána jako obligační smlouva o budoucí pozůstalosti, později v ní bylo spatřováno obyčejné testamentární povolání za dědice, to ale ve spojení se smluvním vzdáním se práva je odvolat bylo v rozporu s §§ 1251 a 1253 ABGB. Pozdější a novější nauka pak viděla v dědické smlouvě samostatný dědický titul, který (stejně jako testament) zakládá univerzální sukcesi (nástupnictví), avšak spočívá na shodné vůli stran.

U dědické smlouvy zákon jasně stanovil podmínku písemného vyhotovení, zatímco závěť bylo možno poříditi jak písemně, tak i ústně. Zůstavitel musel mít způsobilost k pořízení pro případ smrti v době projevu. Její nedostatek nemohl být nijak obejít či doplněn. Šlo-li o způsobilost kontrahenta (smluvního dědice), vyžadovala se dědická způsobilost v okamžiku nápadu. Obsahově bylo neplatné každé nařízení, jímž se porušoval nárok nepominutelného dědice. Stejně bylo neplatné, když dědická smlouva obsahovala tzv. vzdání se dobrodiní inventáře a zákaz zřízení soupisu pozůstalosti (§ 803).¹⁷⁷

ABGB v § 1248 upravuje tzv. společný neboli manželský testament, který manželům umožňoval povolat sebe navzájem popř. i třetí osoby v jedné závěti za dědice. Odvolání manželské závěti ustanovení připouští, avšak ne jednostranné. Tento testament nemohl být svou povahou považován za smlouvu, jelikož zde chyběl souhlas stran a navíc jej bylo možné odvolat. Formulace týkající se odvolání „... *Také takovou závěť lze odvolati; ale z toho, že ji odvolala jedna strana, nelze souditi, že ji odvolala druhá strana.*“ připouští možnost odvolání závěti, avšak ne zcela jednostranně, jelikož druhá strana by zřejmě měla o platném odvolání vědět a vyjádřit se k němu, resp. muselo by se zde zkoumat, zda má druhá strana povědomí o odvolání. Tím by se také zjišťoval její názory, zda s ním souhlasí či ne – zde už tedy určitý druh konsenzu (či spolupůsobení) nalézt lze, i když pouze u zániku právního jednání, a nikoliv u vzniku i zániku, jako je to obvyklé u dvoustranných jednání.

Jedná-li se o smlouvu dědickou, je nutné vzít v potaz předpisy, které se zabývají smlouvami obecně. Také je pak třeba si uvědomit, že se jedná o smlouvu svatební. ABGB v § 1217 definuje svatební smlouvy takto: „*Svatebními smlouvami se nazývají smlouvy, které se sjednávají vzhledem na manželský svazek o jmění a jejichž předmětem jest hlavně věno, obvěnění, jitřní dar, společenství statků, správa a požívání vlastního jmění, dědická posloupnost nebo doživotní požívání jmění pro případ smrti, a vdovský plat.*“ Forma pro tyto smlouvy byla stanovena přísně - notářským zápisem, což znamená, že pouhé uzavření

¹⁷⁶ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl třetí. Praha: Linhart, 1936, s. 556.

¹⁷⁷ Tamtéž.

smlouvy před soudem nestačilo. Projev vůle musel být učiněn tak, aby z něho byla patrna neodvolatelnost ustanovení dědice. V případě pochybností, zda se jedná o dědickou smlouvu nebo testament, byl upřednostňován testament, a to zřejmě z toho důvodu, že testament byl v dědickém právu mnohem častěji využíván, než institut dědické smlouvy.¹⁷⁸

Jak bylo výše zmíněno, pro dědickou smlouvu platila také ustanovení daná pro smlouvy. Vyžadovala se shodná vůle stran a obsah dědické smlouvy nesměl být v rozporu se zákonem nebo s dobrými mravy. Uplatňovala se zásadní jednostranná neodvolatelnost, jakož i ustanovení daná pro výminky ve smlouvách a ustanovení o vadách vůle. Podvod nebo donucení třetí osoby činil dědickou smlouvu neplatnou, a to i v případě, že na tom smluvní dědic nebyl zúčastněn. K obsahu dědické smlouvy je v komentáři uvedeno následující. *V dědické smlouvě může jeden manžel ustanoviti druhého manžela za dědice nebo oba mohou se ustanoviti navzájem za dědice. Rovněž mohou tu býti nařízení ve prospěch osob třetích, ale tato nařízení jsou odvolatelná (sluší v nich spatřovati odvolatelné poslední pořizení spojené s dědickou smlouvou).*¹⁷⁹

Dědickou smlouvu, jak už bylo řečeno, mohli platně uzavřít manželé, ale také ji mohli sepsat i snoubenci. Naplnění všech náležitostí (perfekce) takové smlouvy záviselo na uzavření manželství, právě proto byla dědická smlouva zařazena mezi smlouvy svatební. V případě, že bylo manželství prohlášeno za neplatné, vstoupila v neplatnost i dědická smlouva. Naproti tomu, rozvedení manželé zůstali manžely, a proto mohli dědickou smlouvu zřídit (záleželo, zda si ponechali své svatební smlouvy či je nějak změnili). Tzv. dobrovolný rozvod byl soudem povolen jen za předpokladu, že se manželé dohodli nejen na tom, že se rozvedou, ale také na tom, jakým způsobem upraví své majetkové poměry. Manželství těchto dvou osob tedy i nadále trvalo, byla pouze zrušena povinnost společného bydlení a tělesného styku.¹⁸⁰ Dále pak v § 1264 existoval tzv. nedobrovolný rozvod, dle něj mohly být svatební smlouvy zrušeny ve třech případech. Na žádost jednoho z manželů, pokud žádný z nich nebyl vinen na rozvodu, nebo pokud byli vinni oba. Byl-li vinen jen jeden z manželů, a druhý nevinný, měl nevinný manžel právo volby - buď mohl žádat zrušení svatebních smluv, nebo mohl trvat na tom, aby zůstaly v platnosti. Bylo nepřipustné, aby nevinný manžel žádal pouze částečné zrušení svatební smlouvy. Právo volby se vztahovalo na celek.¹⁸¹

¹⁷⁸ ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl třetí. Praha: Linhart, 1936, s. 558.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 558 - 583.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 586.

Konverzi neboli přeměně dědické smlouvy na závěť byla možná (§ 1249 ABGB) - pokud bylo pořízeno dědickou smlouvou, ale nebylo vyhověno všem podmínkám její platnosti, může tato smlouva platit nadále jako testament – pokud zůstavitel chtěl učinit poslední pořízení a jsou splněny aspoň podmínky platnosti pro testament.¹⁸² Pokud však nastala okolnost, která dědické smlouvě odejmula účinnost (např. rozluka manželství), tak tuto přeměnu nebylo možno uplatnit. Soudní judikatura týkající se tohoto ustanovení stanovila kromě dalšího to, že se za dědickou smlouvu nepovažuje pořízení o věně pro případ smrti ve smlouvách svatebních (Gl. U. 2500), dále, že zřízení dědické smlouvy před soudem nenahrazuje formu notářského spisu (Gl. U. 10.591, Gl. U. 11.112) a že dobrovolně rozvedení manželé mohou uzavřít dědickou smlouvu a smlouvu o společenství statků (Gl. U. 11.316).¹⁸³

Dědická smlouva zakládala pouze povolání dědice, proto právo, které z ní vzniklo, předpokládalo zůstavitelovu smrt (před tím se jednalo pouze o čekatelství, nikoliv o právo – tedy jako dnes v NOZ). Smluvní dědic tak nemohl požadovat zajištění svého budoucího dědického práva, nepřežil-li zůstavitele, nemohl ani toto „právo“ převést na jinou osobu. Na druhou stranu, pořizovatel (zůstavitel) v nakládání se svým majetkem nijak omezován nebyl. Zůstavitel s majetkem směl nakládat zcela libovolně, mohl jej spotřebovat, zcizit, zatížit i darovat pro případ smrti, protože smluvnímu dědici měla připadnout pouze ta část dědictví, která po zůstavitelově smrti zbyla.¹⁸⁴

Stejně jako je tomu v současné době dle NOZ u nás, se v ABGB dědická smlouva nemohla vztahovat na celou pozůstalost, jelikož jedna její čtvrtina musela zůstat volná - vyhrazena pro pořízení pro případ smrti – závětí. Jinak nastoupila zákonná posloupnost. Na této volné čtvrtině (tzv. volná kvarta) nesměl spočívat žádný dluh, ani povinný díl.¹⁸⁵

Dědickou smlouvou bylo možno zrušit několika způsoby:

- dohodou stran (stejně jako u smluv *inter vivos*) dle § 551 ABGB - k platnosti smlouvy bylo nutno sepsání notářského spisu nebo osvědčení v soudním zápisu a nebylo-li smluveno nic jiného, působilo takové zřeknutí se i vůči potomkům,
- nedobrovolným rozvodem od stolu a od lože dle § 1264 ABGB - rozsudkem vydaným o žalobě strany, která měla právo žádat o zrušení svatebních smluv,

¹⁸² ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl třetí. Praha: Linhart, 1936, s. 558.

¹⁸³ Tamtéž, s. 558 – 559.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 564.

¹⁸⁵ DOBEŠOVÁ, L. Dědické smlouvy jako dědický titul de lege merenda a základní východiska právní úpravy. *Právní fórum*. 2005, č. 9. s. 325 - 331.

- rozloučením manželů pro nepřekonatelný odpor dle § 1266 ABGB, nebo
- rozloučením manželství z jiného důvodu, pokud se týkalo povolání manžela vinného, povolání manžela nevinného zůstalo v platnosti, opět dle § 1266 ABGB,
- dobrovolným rozvodem - bylo věcí stran, aby uzavřely dohodu a tuto dohodu předložily soudu, a tato dohoda měla obdobné účinky jako obecné zrušení smlouvy dohodou (viz. § 551 ABGB).

Dalšími způsoby pro zrušení dědické smlouvy pak mohly být skutečnosti na vůli zůstavitele nezávislé, které rušily také testamenty (§ 778 ABGB). Nepominutelným dědicům příslušela práva domáhat se proti uzavřené dědické smlouvě povinného dílu, stejně jako proti jinému poslednímu pořízení.¹⁸⁶ Dědická smlouva (i poslední pořízení) mohly být učiněny pouze zůstavitelem samotným, tedy stejně jako dnes, zastoupení osoby k poslednímu pořízení nebylo možné.

5.3 Občanský zákoník 1950

V důsledku politického převratu, v únoru roku 1948 bylo v letech 1949 – 1950 přistoupeno k celkové revizi dosud existující právní úpravy (ABGB). Při tvorbě nového občanského zákona, byl ideovým vzorem systém práva sovětského, kdy se zákonodárci odvolávali na historické zkušenosti Sovětského svazu, při budování hospodářské základny státu, prostřednictvím zákona. Zásady kontinentálního evropského práva byly zcela odmítnuty.¹⁸⁷

Tento *občanský zákoník*, jinak také nazývaný střední kodex, tedy *zákon č. 141/1950 Sb.*, ze dne 25. října 1950, platil od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964 a do dědického práva přinesl (dá-li se to nazývat přínosem) značné zjednodušení a několik novot. Pro srovnání - předchozí úprava dědického práva v ABGB obsahovala 293 paragrafů a tento střední zákoník bohužel úpravu dědického práva omezil na pouhých 52 paragrafů. Tehdejší zákonodárce byl toho názoru, že detailní právní úprava nebyla nutná, z důvodu rozsáhlého znárodnění majetku a jiných způsobů jeho odnětí, ke kterým došlo, a na základě kterých přicházel do dědictví pouze tzv. osobní majetek menšího rozsahu. Toto okleštění právní úpravy však mělo neblahý

¹⁸⁶ KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. V. Právo dědické*. III. doplněné vydání. Praha: Spolek československých právníků Všeohrd, 1937, s. 54.

¹⁸⁷ Z projevu ministra spravedlnosti v plénu Národního shromáždění ze dne 25. 10. 1950 - ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1956, s. 9 a násl.

vliv na kvalitu českého občanského práva, protože v mnoha případech neposkytovalo jasné postavení v právních vztazích.¹⁸⁸

Změnou, která byla důležitá z pohledu dědické smlouvy, bylo absolutní zrušení tohoto institutu. Nadále se dědilo jen ze zákona, ze závěti anebo z obou těchto důvodů. Byla stanovena zásada preferování dědění ze zákona před děděním ze závěti¹⁸⁹. Důvodová zpráva k střednímu občanskému zákoníku obsahuje ke zrušení dědické smlouvy toto vysvětlení: „*Kdo je dědicem, ustanovuje zákon (dědění ze zákona) anebo zůstavitel svou závětí (dědění ze závěti). Oba tyto nabývací způsoby (dědické tituly) mohou však působit i vedle sebe. Z dosavadních dědických titulů se nepřejímá „dědická smlouva“, neboť podvazuje pro budoucnost zůstavitelovu pořizovací svobodu.*“¹⁹⁰ Institut dědické smlouvy tímto strohým odůvodněním přestal být, po dobu delší, než šedesát let, součástí právní úpravy na našem území. Střední kodex zrušil také darování pro případ smrti, ústní závěti, vzájemný testament, manželské smlouvy, podmínky v závěti a další instituty, které používal ABGB. Dále také došlo k omezení počtu dědických skupin, kdy do první skupiny zákon zařadil potomky a manžela, do druhé skupiny manžela, rodiče, sourozence, prarodiče a členy společné domácnosti.¹⁹¹

Posledním kodexem, před vytvořením NOZ, byl dosavadní *Občanský zákoník z roku 1964 (OZ)*, který byl přijat jako zákon č. 40/1964 Sb. a s účinností od 1. 4. 1964. OZ vycházel z pojetí, že základem občanských práv je socialistické společenské zřízení a že nedotknutelným zdrojem blahobytu pracujícího lidu je socialistické společenské vlastnictví a jeho cílem bylo, aby mohl být aplikován na vztahy mezi občanem a státem na půdě socialistické hospodářské soustavy.¹⁹² Tuto úpravu lze považovat spíše za úpadek českého občanského práva. Za dobu své existence prošel několika novelami, které v oblasti dědického práva měly značný dopad. Ale až v 80. a 90. letech minulého století došlo k navrácení několika tradičních institutů, avšak i tak tato úprava již nebyla vyhovující pro dnešní moderní společnost, což reflektuje i skutečnost, že se tento, nyní už neplatný, občanský zákoník výrazně odchyľuje od standardů právní kultury kontinentální Evropy i od tuzemských

¹⁸⁸ ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1956, s. 329.

¹⁸⁹ Důvodová zpráva k tomuto občanskému zákoníku to zdůvodňuje tak, že je společensky žádoucí upřednostnit zákonnou dědickou posloupnost, která lépe zajišťuje nové socialistické principy práva, neboť majetek zůstavitele se tak dostane především jeho nejbližším příbuzným a manželovi, a tím bude dědické právo plnit funkci utužování rodinných vztahů.

¹⁹⁰ ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1956, s. 329.

¹⁹¹ BÍLEK, P.; ŠEŠINA, M., *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001*. Zákony s poznámkami. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 106.

¹⁹² MÁLEK, A. *Občanský zákoník a předpisy související*. II. přepracované vydání. Praha: Orbis, 1968, s. 5 – 12.

právních tradic, odmítnutých po státním převratu z r. 1948¹⁹³. Za dědické tituly v OZ byla považována pouze závěť, zákon anebo kombinace obou (§ 461 OZ). Vydědění či odmítnutí dědictví bylo možné, ale jiná pořízení pro případ smrti už zákon neupravoval.

¹⁹³ Důvodová zpráva s. 588.

6. Zahraniční úprava dědické smlouvy – Švýcarsko

Institut dědické smlouvy se vyskytuje v právních úpravách několika evropských zemí, např. Francie, Německo, Rakousko nebo Švýcarsko. Novému občanskému zákoníku byl vzorem právě švýcarský občanský zákoník - *Zivilgesetzbuch* (zkráceně ZGB). Autorem této úpravy je Eugen Huber. Tento zákoník je považován za klasickou kodifikaci 19. století. Značná podobnost českého zákoníku s úpravou Švýcarska, Rakouska nebo také Polska se projevuje mimo jiné také v krátkých ustanoveních, která obsahují jednoduchá vyjádření.¹⁹⁴ Ustanovení o dědické smlouvě přejímají obsah čl. 512 an. a 534 an.¹⁹⁵ ZGB.

Povaha dědické smlouvy je smíšená a vyvolává i rozdílné přístupy k jejímu systematickému zařazení. Různé evropské země ji ve svých zákonících řadí systematicky takto: Francouzský občanský zákoník – *Code civil*, ji upravuje v části nazvané o darování a testamentech, rakouská úprava dědickou smlouvu zařazuje mezi smlouvami, naopak ve Švýcarsku ji najdeme v oblasti práva dědického. Co se týče rozsahu, jak už bylo avizováno v první kapitole, NOZ se rozsahem přiblížil k zahraničí.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu NOZ z roku 2011 uvádí, že právní úprava, navrhovaná NOZ v ustanoveních o dědické smlouvě „*přejímá obsah ust. § 512 an. a § 534 an. ze švýcarského občanského zákoníku*“.¹⁹⁶ Inspirace ZGB¹⁹⁷ je však pravděpodobně širší, jelikož NOZ téměř doslovně přejímá odstavce §§468, 494 a 496 ZGB ve svých §§ 1584 odst. 1, 1588 odst. 2 a 1586. Důvodová zpráva uvádí ust. §§ 512 an. a 534 an. ZGB výslovně jako své obsahového zdroje NOZ, přesto však právě tato část vykazuje největší odlišnosti úpravy dědické smlouvy od švýcarského zákoníku. V § 512 ZGB je obsaženo, že aby byla dědická smlouva platná, musí být sepsána ve formě veřejného posledního pořízení; prohlášení vůle stran dědické smlouvy musí být učiněno současně za přítomnosti úřední osoby oprávněné k sepisování veřejných listin (*Urkundsbeamte*) a dvou svědků – tímto (až na požadavek přítomnosti dvou svědků) je spíše naplněno ustanovení §§ 1582 odst. 2 a 1584 odst. 2 NOZ. § 514 ZGB pojednává o možnosti jednostranně odstoupit od dědické smlouvy, což se však v české úpravě vztahující se k dědické smlouvě nevyskytuje, ledaže bychom tuto možnost dovodili z části čtvrté, hlavy I. NOZ, kde jsou upravena obecná ustanovení o závazcích. NOZ také například neupravuje situaci, kdy se vypořádává obohacení

¹⁹⁴ HRUŠÁKOVÁ, M. *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011, s. 11.

¹⁹⁵ Důvodová zpráva k NOZ, s. 969.

¹⁹⁶ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Praha: Sagit, 2012, s. 649.

¹⁹⁷ Schweizerisches Zivilgesetzbuch nabyt platnosti dne 10. 12. 1907, účinnosti pak dne 1. 1. 1912.

zůstavitele, pokud mu bylo smluvním dědicem plněno a zůstavitel smluvního dědice přežil, která je upravena v § 515 ZGB. Nasnadě je tedy otázka, do jaké míry se NOZ (ne)vymyká ZGB. Jde-li pouze o přizpůsobení či připodobnění ZGB, avšak není převzato jeho znění, lze se domnívat, že bude docházet k rozporuplným závěrům. Avšak převzetí obsahu ustanovení §§ 512 an. a 534 an. ZGB naznačuje, že by základní podstata dědické smlouvy měla být vyložena jako právní úprava švýcarského zákoníku. Tato otázka je důležitá pro posouzení, zda lze použít švýcarskou judikaturu soudů i na české právní prostředí.

Podíváme-li se na jednotlivá ustanovení, úprava ZGB je do NOZ přejímána obsahově velmi obdobě (někdy dokonce v pouhém překladu) či alespoň do té míry, aby nedocházelo k zásadním rozporům. Proto si nemyslím, že bychom v České republice nemohli švýcarskou judikaturu použít. Minimálně by se tato judikatura dala použít jako vodítko pro řešení sporných situací a analogii, jelikož přeci jen ve Švýcarsku institut dědické smlouvy „žije“ déle než sto let a celá řádka soudních pří už soudním přezkumem prošla.

7. Závěr

Vytyčeným cílem této diplomové práce bylo představení dědické smlouvy jako dědického titulu, který se objevuje v nové kodifikaci občanského zákoníku, ale zároveň je stále současnému českému právnímu řádu spíše neznámý. V rámci toho byl vyložen historický vývoj tohoto institutu, provedeno jeho zasazení do systému dědického práva a porovnání s minulou právní úpravou OZ, zejména u institutu závěti. Dědická smlouva je jediným pořízením pro případ smrti, u nějž je třeba konání dvou stran. V minulosti byla na našem území známa existence přísnější formy této smlouvy, kdy ji mohli uzavřít pouze manželé, případně snoubenci pro případ vzniku jejich manželství. Nyní však, je možná i forma mírnější, kdy tuto smlouvu mohou uzavřít i jiné osoby.

Porovnáme-li s dědickou smlouvou ostatní tituly, má z hlediska práva nejsilnější postavení. Tomu však zcela nekoresponduje její systematické zařazení v NOZ, kde zaujímá místo až za závětí, teoreticky by však měla být na prvním místě. Důvodová zpráva tento systematický nesoulad vysvětluje prazvláště s poukazem na to, že „dědická smlouva není společnosti příliš známá, kdežto závěť je už zcela zavedený institut běžně se používající“.

Výskyt dědické smlouvy v naší právní úpravě znamená pro zůstavitele další možnost, jak vyjádřit svou poslední vůli, zároveň je to i důkaz toho, že dědické právo klade zvýšený důraz na autonomii zůstavitelovy vůle. Pro potencionální dědice představuje tato smlouva o něco větší jistotu, že se po zůstavitelově smrti dědici skutečně stanou, než jakou by měli u závěti. Důvodem je, že jde o dvoustranné právní jednání, které může být změněno či zrušeno pouze se souhlasem obou smluvních stran.

Jak tato diplomová práce poukazuje, tak výskyt dědické smlouvy v našem právním řádu rozhodně není prvotní. Za dobu několika desetiletí, kdy tuto smlouvu naše dědické právo neřadilo mezi přípustné dědické tituly, téměř upadla v zapomnění. Proto bylo také potřeba věnovat se v této práci i historickému vývoji tohoto institutu, jehož úprava není příliš odlišná od NOZ. Důvodová zpráva výslovně uvádí, že při úpravě dědické smlouvy vychází ze švýcarského občanského zákoníku (ZGB), avšak po prozkoumání historického hlediska a porovnání ZGB, v poslední kapitole s NOZ, lze dojít k závěru, že nová právní úprava vychází jak ze ZGB, tak z rakouského ABGB.

V práci je myšleno i na praktickou stránku pořízení dědické smlouvy. Je zde rozebráno, jak taková smlouva vzniká, co pro její vznik musí pořizovatel učinit a kam se tato smlouva uschová a eviduje. Zhodnocena je také finanční stránka pořízení dědické smlouvy, jelikož jsem přesvědčena o tom, že to bude jedna z prvních otázek, kterou si případný

pořizovatel položí. Jedná se o několikanásobně vyšší částku (v závislosti na hodnotě předmětu smlouvy), než v případě závěti, pořízené také notářskou formou. Toto a fakt, že pořizovatel může pořídit pouze o třech čtvrtinách svého majetku, bude dle mého názoru, důvodem spíše k výjimečnému výskytu dědických smluv. *De lege ferenda* by bylo zřejmě vhodnější upravit sazebník Notářského řádu, aby tento „znovuobjevený“ institut neupadl opět v zapomnění z důvodu „vyšší ceny“ za jeho pořízení.

Nakonec je nutno dodat, že opětovné zavedení institutu dědické smlouvy, do našeho právního řádu přispěje ke zkvalitnění dědického práva už jen z toho důvodu, že se v mnoha právních řádech osvědčil. To, jak bude tento institut efektivní a používaný v naší společnosti, ukáže až čas.

8. Bibliografie

Literatura

1. BARTOŠEK, M. *Encyklopedie římského práva*. Praha: Academia, 1994, s. 39.
2. BÍLEK, P.; ŠEŠINA, M. *Dědické právo v předpisech let 1925 – 2001. Zákony s poznámkami*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001.
3. BĚLOHLÁVEK, A. J.; ČERNÝ, F.; JUNGWIRTHOVÁ, M.; KLÍMA, P.; PROFELDOVÁ, T.; ŠROTOVÁ, E. *Nový občanský zákoník. Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. 830 s. ISBN 978-80-7380-413-8.
4. BEZOUŠKA P.; PIECHOWICZOVÁ L. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013. 375 s.
5. ČAPEK, K. *Občanský zákoník*. Praha: Orbis, 1956.
6. DOBEŠOVÁ, L. a kol. *Meritum občanské právo. 2., aktualizované a doplněné vydání*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 1000 s.
7. ELIÁŠ, K. a kol. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 1. vydání. 2013. 315 s.
8. HURDÍK J. et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 308 s.
9. HRUŠÁKOVÁ, M. *200 let ABGB – od kodifikace k rekodifikaci českého občanského práva*. Praha: Leges, 2011.
10. Kolektiv autorů Právnické fakulty UK. *Dějiny evropského kontinentálního práva. 2. doplněné vydání*. Praha: Linde, 2004. 856 s. ISBN 80-7201-490-0.
11. KINCL, J.; URFUS, V.; SKŘEJPEK, M. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995. 386 s.
12. KINCL, J.; URFUS, V. *Římské právo*. Praha: PANORAMA, 1990.
13. KRČMÁŘ, J. *Právo občanské. V. Právo dědické*. III. doplněné vydání. Praha: Spolek československých právníků Všehrd, 1937.
14. MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Linde Praha, a.s., 1999. 572 s. ISBN 80-7201-167-7
15. MÁLEK, A. *Občanský zákoník a předpisy související*. II. přepracované vydání. Praha: Orbis, 1968, 628 s. ISBN 11-004-69
16. NOVOTNÝ, P.; NOVOTNÁ, M. *Nový občanský zákoník – Dědické právo*. Praha: Grada publishing, 2013. 143 s. ISBN 978-80-247-5168-9.

17. ROUČEK, F.; SEDLÁČEK, J. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Díl třetí. Praha: Linhart, 1936.
18. SCHELLEOVÁ, I.; SCHELE, K. *Civilní kodexy 1811 – 1950 – 1964*. Praha: Doplněk, 1993.
19. SCHELLEOVÁ, I. *Dědictví a dědické právo*. Brno: Computer press, 2007. ISBN 978-80-251-1659-3.
20. ŠEVČÍK, L. ml.; KINCL, M.; WELLECH, E.; PŠENKO, R. *Vyznejte se v novém občanském zákoníku*. Brno: BizBooks, 2013, 216 s. ISBN 978-80-265-0071-1
21. ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek I*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 1736 s. ISBN 978-80-7478-370-8.
22. ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J.; FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář, Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, 728 s. ISBN 978-80-7478-579-5.
23. ŠVESTKA, J.; SPÁČIL, J.; ŠKÁROVÁ, M.; HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník I, II*. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, 2471 s. ISBN 978-80-7400-108-6.

Články v odborných časopisech

1. ELIÁŠ, K. Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník. *Ad notam*. 2003, č. 5.
2. ČERNOCH, R. Umožňuje římské právo uzavření dědické smlouvy? *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2013, č. 1.
3. DOBEŠOVÁ, L. Dědické smlouvy jako dědický titul de lege merenda a základní východiska právní úpravy. *Právní fórum*. 2005, č. 9.
4. KLEIN, Š. Evidence právních jednání pro případ smrti. *Ad notam*. 2014, č. 5.
5. PAVELKA, J.; TITLBACHOVÁ, S.; ŠMÍD, D. Dědické právo po rekodifikaci soukromého práva. *Rekodifikační novinky*, 2013, roč. 2, č. 5, s. 2.

Právní předpisy

1. Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud., všeobecný občanský zákoník.
2. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

4. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
5. Zákon č. 358/1992, o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
6. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb. o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif).
7. Předpis Notářské komory České republiky o Evidenci právních jednání pro případ smrti. Schváleno sněmem NK ČR dne 21.11.2013, souhlas Ministerstva spravedlnosti č.j. 743/2013-OSD-ENA/14.

Ostatní

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ze dne 3. 2. 2012. 598 s.

9. Shrnutí

Tato diplomová práce má za cíl seznámení s institutem dědické smlouvy, která je novým občanským zákoníkem po mnoha letech znovu zařazena do českého právního řádu mezi pořízení pro případ smrti. Práce poukazuje také na ostatní dědické tituly a nabízí jejich porovnání. Pozornost je věnována i historickému vývoji a následnému srovnání se švýcarskou právní úpravou, ze které byla česká přejata. V pozadí nezůstal ani praktický pohled, ve kterém je mimo jiné nastíněna také finanční stránka pořízení dědické smlouvy.

Summary

The master thesis aims to introduce the institute of inheritance agreement which after many years the Civil code includes again in Czech Legal code among as a provision for the event of death. The thesis also refers to other inheritance titles and offers comparison. Attention is also paid to a historical progress and a subsequent comparison with Swiss legislation, of which the Czech transposed. Besides other things a practical perspective of the thesis doesn't omit a financial aspect of the inheritance contract's acquisition.

Klíčová slova/Key words

dědická smlouva	inheritance contract
dědické právo	law of inheritance
smluvní dědic	contractual heir
nový občanský zákoník	new civil code
pořízení pro případ smrti	provision for the event of death